

A. S. Makarenko a V. A. Suchomlinskýa jejich myšlenkový odkaz v současné pedagogice

Galina Meďannik

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Galyna Medyannyk**

Osobní číslo: **H15252**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **A. S. Makarenko a V. A. Suchomlinský a jejich myšlenkový odkaz v současné pedagogice**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky, osobností sociálních pedagogů A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského, výchovy dětí a mládeže.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů a textové analýzy.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 80-24713-6-9-1.

PECHA, Libor. *Makarenko a současná kolektivní výchova*. Praha: SPN 1968.

SUCHOMLINSKIJ, Vasilij Aleksandrovič. *Hovory s mladým ředitelem školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

BALVÍN, Jaroslav. *Teorie výchovy a vzdělávání pro oblast sociální pedagogiky a andragogiky*. Praha: Hnutí R, 2013.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Public Promotion, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

BEDNÁŘOVÁ, Tetjana. V. A. Suchomlinskij a jeho pedagogický odkaz: k 70. výročí narození. Praha: Československá redakce VN MON, 1988.

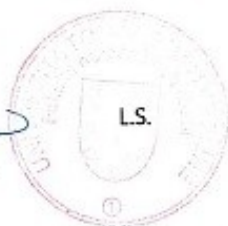
Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **11. ledna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.03.2018

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracovních vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasaňuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějiálního projevu, jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením s užitím školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá pedagogickým dědictvím A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského z pohledu jejich originality a jedinečnosti ve spektru současné pedagogiky. Vasily Alexandrovich Suchomlinský a Anton Semenovich Makarenka - jedni z největších pedagogických osobností dvacátého století. Jejich zkušenosti vlastních dlouholetých praxí, zobecnění obrovského pedagogického dědictví minulosti a současnosti, kteří potvrzují, že síla a možnosti výchovy jsou nevyčerpatelné. Řídili se přesvědčením, že výchova přesně odráží život a musí být plná života a z plného života vycházet, jedině tak výchova má moc. Zvláště významným příspěvkem v pedagogice byly práce obou autorů na vývoji teorie a praxe kolektivu. Závěrečná práce popisuje pedagogické názory na význam osobnosti A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského a jejich pedagogických zkušenosti. Podíváme se nejpodrobněji na dva vzdělávací systémy V. A. Suchomlinského a A. S. Makarenka, vymezíme společné rysy a rozdíly v těchto systémech. Závěrečná práce také poukazuje na možnosti a potřebu využití těchto zkušeností v moderních pedagogických vědách.

Klíčová slova: pedagog, výchova, výchovný systém, učitel, pedagogické dědictví, osobnost.

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the pedagogical heritage of A. S. Makarenko and V. A. Suchomlinsky from the viewpoint of their originality and uniqueness in the spectrum of current pedagogy. Vasily Alexandrovich Suchomlinský and Anton Semenovich Makarenko are one of the greatest pedagogic personalities of the twentieth century. Their long-term experience gained in their practice, which generalizes the large pedagogic heritage of the

past and today, confirms that the strength and possibilities of upbringing are inexhaustible. They followed a belief that upbringing precisely reflects life and must be full of life and be derived from a full life, only thus the upbringing has power. The work of both authors on development theories and group practice are very significant contributions in pedagogy. The thesis describes the pedagogical opinions about the significance of personality of A. S. Makarenko and V. A. Suchomlinsky and their pedagogical experience. In detail we shall look into two educational systems of V. A. Suchomlinsky and A. S. Makarenko, define their common characteristics and also differences. The thesis also points out the possibilities and the need to use this experience in modern pedagogical sciences.

Keywords: pedagogue, upbringing, upbringing system, teacher, pedagogic heritage, personality.

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc., za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Motto

Nad zlato dražší klenot jest dítě, ale nad sklo křehčejší, rozraziti se neb snadně muž, a škoda odtud nenabytá (tj. nesmírná). J. A. Komenský.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	133
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	144
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE A DOKUMENTECH	188
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	21
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM	25
2 PEDAGOGICKÉ DĚDICTVÍ A. S. MAKARENKA A V. A. SUCHOMLINSKÉHO.	27
2.1 UČELNÉ UTVÁŘENÍ A ROZVOJ OSOBNOSTI.....	27
2.2 SPOLEČNÉ RYSY VÝCHOVNÉHO SYSTÉMU MAKARENKA A SUCHOMLINSKÉHO	28
2.3 ROZDÍLY V SYSTÉMECH MAKARENKA A SUCHOMLINSKÉHO.....	29
3 SOUČASNÁ VÝCHOVA VE SPOJENÍ S KLASIKOU	32
3.1 SYSTÉM MAKARENKA:5 PRINCIPU VÝCHOVY SILNÉ OSOBNOSTI.....	32
3.2 VÝCHOVNÉ RADY SUCHOMLINSKÉHO.....	34
3.3 PLUSY AMINUSYSYSTÉMU MAKARENKA A SUCHOMLINSKÉHO	36
PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 METODOLOGIE A CÍLE VÝZKUMU	39
4.1 VÝZKUMNÍ METODA	39
4.2 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÍ PROBLÉM	40
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A VÝZKUMNÍ VZOREK	41
5 VLASTNÍ VÝZKUM	45
5.1 KÓDYA KATEGORIE.....	45
5.2 INTERPRETACE DAT.....	46
5.3 HODNOCENÍ VÝSLEDKU VÝZKUMU.....	53
6 SHRUTÍ VÝZKUMU (ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI)	55
7 DISKUSE	57
8 DOPORUČENÍ	61
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM TABULEK	68
SEZNAMPŘÍLOH	69

ÚVOD

Světová pedagogická komunita letos slaví dva významné termíny: 100. výročí narození V. A. Suchomlinskeho a 130. výročí narození A. S. Makarenka, dvou významných sovětských pedagogů 20. století.

Vasily Alexandrovič Suchomlinský budoval vztahy s dětmi na základě humánní pedagogiky, spolupráce. Jeho hlavním pedagogickým principem bylo výchova bez trestu. Na základě humánní pedagogiky vytvořil systém výchovy, který se radikálně lišil od oficiálního, autoritářského, s využitím hodnocení a trestů. Národní pedagogika si Suchomlinského cenila za osobnost k dítěti, jako nejvyšší klenot. Jeho výchova k práci, kolektivu, kráse, přírodě, slovu byla orientována na morálku a duchovnost. Základní myšlenky výchovy Suchomlinský vyjádřil v knize "Dávám srdce dětem". Věřil, že výchova zaujímá přední místo ve vytváření duchovně bohaté, harmonické a šťastné osobnosti. Věřil, že podstatou výchovy je dialog, komunikace s dítětem.

Anton Semenovič Makarenko je vynikající sovětský pedagog, známý především jeho úspěšnou prací s mladistvými delikventy a dětmi z ulice. Komuny, uspořádané Makarenkovem, vypustily do světa asi 3000 vychovanců, bývalých tuláků a recidivistů, z nichž žádný nebyl opět uvězněn! Během života Makarenka byla jeho pedagogika považována za zakázanou a odsouzená úřady. Jen několik desetiletí později, v roce 1988, byla UNESCO uznána její činnost, což se stalo důkazem mezinárodního uznání. Anton Makarenko spolu s Maria Montessori, John Dewey a George Kershensteiner se stal pedagogem, který určil způsob pedagogického myšlení ve XX. století.

Cílem této práce je zjistit jak se dívají současní pedagogové na význam osobnosti Makarenka a Suchomlinského a odpovědět na otázku jestli je možné využití metod těchto klasiků pedagogiky v současném výchovném procesu podle názoru vzorku vybraných respondentů.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se skládá ze třech kapitol. První kapitola se věnuje osvětlení tématu pedagogického dědictví A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského v literatuře a dokumentech dostupných nejen v českém jazyce, ale i v ruskojazyčných originálech. Také pojednává o vztahu tématu k sociální pedagogice a zde jsme popsali koncept sociálního vzdělávání A. S. Makarenka a pilíře humanistické systémy vzdělávání V. A. Suchomlinského. A také jsme vymezili základní pojmy, které byly použity v této práci. Druhá kapitola se věnuje pedagogickému dědictví A. S. Makarenka a V. A.

Suchomlinského. Zde jsou popsány společné a rozdílné rysy výchovných systémů obou pedagogů. Třetí kapitola je navazující na Praktickou část a věnuje se podrobněji výchovným systémům Makarenka a Suchomlinského.

Praktická část je také rozdělena do tří kapitol a věnuje se samotnému výzkumu. Pro náš výzkum jsme zvolili kvalitativní přístup, formou polostrukturovaného rozhovoru. Vybraný vzorek oslovených respondentů, kteří jsou pedagogy s velkou délkou praxe z různých zemí, odpoví na otázky výzkumníka a podle jejich názorů zjistíme, zdá se možné použít výchovné metody A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského v současné době.

Myslíme, že závěry, ke kterým jsme dospěli, budou prospěšné pro odborníky Sociální pedagogiky a také pro pedagogy, kteří se věnují výchově dětí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

První kapitola závěrečné Bakalářské práce je rozdělena do tří podkapitol. Nejdříve se budeme zabývat stavem zkoumaného tématu v literatuře a dokumentech. Druhá podkapitola se věnuje vztahu tématu k Sociální pedagogice. A protože v obsahu této práce jsou použité odborné názvy, bude třetí podkapitola zaměřena na základní specifické pojmy.

A.S. Makarenka a V. A. Suchomlinský jsou významné pedagogové, které celý život se zabývali výchovou dětí a pedagogikou. A tak my považujeme za vhodné rozjímání o pedagogice.

Pedagogika - věda o výchově - má kořeny v hlubokých vrstvách lidské civilizace. Objevila se s prvními lidmi. Děti byly vychovávány bez jakékoliv pedagogiky, ani nevěděly o její existenci. Jakmile se výchova stala nezávislou společenskou funkcí, lidé začali přemýšlet o zobecňování zkušeností s vzdělávací činností. Již díla starověkých řeckých filozofů obsahovala spoustu hlubokých myšlenek o otázkách vzdělávání. Ze starověkého Řecka vychází také původ a termín pedagogika, zakotvený jako název vědy o vzdělávání.

Zakladatelem pedagogiky starověkého Řecka je Sokrates. Sokrates učil své studenty vést dialog, diskuse, logicky myslet. Tato metoda hledání pravdy a učení dostala název "Sokratovská". Důležité v Sokratově metodě - jedná se o vzdělávací systém otázka-odpověď, jehož podstatou je trénovat logické myšlení.

Žák Sokrata - filozof Platón - založil vlastní školu, kde přednášel studentům. Tato škola byla nazývána Akademií Platóna (slovo "akademie" pochází z mýtického hrdiny jménem Akadem, na počest kterého bylo jmenováno území v okolí Atén, kde Platón založil svou školu). V pedagogické teorii Platóna byla vyjádřena myšlenka: nadšení a znalost jsou jediný celek, proto znalost musí přinášet radost a samotné slovo "škola" v latině znamená "volný čas" a volný čas je vždy spojen s něčím příjemným, proto je důležité udělat kognitivní proces příjemným a užitečným ve všech ohledech.

Nástupce Platónova pedagogického dědictví se stal jeho žák, slavný filozof Aristoteles, který založil svou vlastní školu. Aristoteles napsal díla o filozofii, psychologii, fyzice, biologii, etice, sociální politice, dějinách, umění poezie a rétoriky a pedagogiky. V jeho škole se jednalo především o obecnou kulturu člověka.

Aristoteles významně přispěl k pedagogice: zadal věkovou periodizaci, viděl vzdělání jako prostředek k posílení státu, věřil, že školy by měly být veřejné a všichni občané by měli dostávat stejné vzdělání. Rodinné a veřejné vzdělávání považoval za součást celého vzdělávání. Vypracoval princip vzdělávání - princip přírodnosti, lásky k přírodě. Dnes ve dvacátém století prosazujeme ekologizaci celého procesu výchovy, usilujeme o to, aby každý člověk byl od školních let naučen vnímat přírodu. Ale Aristoteles to už učil, věnoval velkou pozornost mravnímu vzdělání. Obecně považoval vzdělávání za jednotu fyzické, morální a duševní složku a podle jeho názoru musí tělesná výchova předcházet intelektuální vzdělávání.

Ve středověku byly problémy výchovy rozvíjeny filozofy-teology, jejichž pedagogické myšlenky byly náboženské barvy a byly proniknuté církevními dogmaty. Ve středověku byla zapomenuta starověké myšlenka na všestranný rozvoj osobnosti. V souladu s ideologií, která v té době převládala, začalo se ve vzdělání naplňovat kázání náboženské askeze, ponížení a duchovní zotročení jednotlivce jako prostředku k zachování zbožnosti.

V renesanci (XIV-XVI století) se myšlenky na všestranný rozvoj jedince jako cíl vzdělávání začaly znovu rozvíjet. Ale ona byla interpretována pouze jako osvobození člověka od ideologických a politických vazeb feudalismu. Thomas More a Tommas Kampanila, stejně jako jejich pozdější stoupenci, snili o vytvoření nové společnosti, vyzdvihovali otázku potřebného komplexního rozvoje jednotlivce a spojili jeho implementaci s kombinací vzdělávání a výchovy s produktivní prací. Další rozvoj pedagogického myšlení byl znát v pracích myslitelů období renesance, kdy došlo rozpadu feudalismu, a začal vývoj buržoazní společnosti. Pedagogické práce se objevovaly v rámci filosofie, teologie a literatury. Nejvýznamnější osobnosti té doby předložili mnoho originálních a progresivních pedagogických myšlenek. Oni kritizovali středověkou scholastiku a mechanické šprtání, které rozkvetly ve výuce, obhajovali humánní zacházení s dětmi, osvobození jednotlivce od vazeb feudálního útlaku a náboženské askeze.

Jan Amos Komenský (1592-1670), český myslitel-humanista, filozof, významný pedagog vytvořil harmonický pedagogický systém, který byl progresivní v obsahu a dosud aktuální. Nad svoudůležitou prací "Velká didaktika" pracoval Komenský od roku 1627 do roku 1638.

Moderní škola, všeobecné vzdělání (bez rozdílu národů, tříd, pohlaví), způsob vizuálního vzdělávání, zvuková metoda, výhoda rodného jazyka před cizím jazykem, způsob a pořadí školní výchovy, význam fyzických cvičení, zařazení hudby do počtu školních předmětů, střídání práce a odpočinku, zahrada a dětské hřiště ve škole a řada dalších praktických věcí - to všechno vyrostlo z didaktiky Komenského, za to vše vděčíme právě Komenskému. Je slavný a uznávaný po celém světě za pedagogické myšlenky stále zachovávající si svou vědeckou hodnotu, přestože žil a pracoval před více než 360 lety.

Výuková metoda, kterou nabídl Komenský, neobrací děti od školy a naopak se snaží o vyvolání radosti a tím udělat získávání znalostí v příjemném zážitkem, umožňující přejít na cestu k výšinám vědy bez nudy, křiku a bití a spíše s žertováním a hraním. Škola Komenského - dům radosti. Jeho didaktika je založena na principu účelnosti a vhodnosti přírody. Komenský navrhl myšlenku doživotního vzdělávání. On vyvinul systém předškolního a školního vzdělávání a výchovy, řekl, že v každém státě by měly existovat akademie - vyšší školy pro mladé lidi od 18 do 24 let, stejně jako "školy dospělého věku". Je úžasné, že nápady které Komenský vyjádřil před 350 lety, jsou v naší době tak významné a užitečné. Právem je považován za skvělého učitele a vizionáře (Kraus, 2008).

V návaznosti na Komenského, historie západní buržoazní pedagogiky obsahuje jména tak významných osobností, jako je John Locke (1632-1704) v Anglii, J. J. Rousseau (1712-1778) ve Francii, Heinrich Pestalozzi (1746-1827) ve Švýcarsku, Johann Herbart (1776 -1841) a Adolf Diesterwurg (1790-1866) v Německu.

Nápady výchovy byly aktivně rozvíjeny i v ruské pedagogice. Je třeba poznamenat, že v Rusku byly od pradávna otvírané školy. Zachovány byly informace o otevření školy pro 300 dětí v Novgorodě v roce 1030.

Významným příspěvkem k rozvoji ruského pedagogického myšlení byl M. V. Lomonosov (1711-1765). Vytvořil řadu vzdělávacích knih: "Rétorika" (1748), "Ruská gramatika" (1755) atd.

Pozoruhodnou stopu v ruské pedagogice nechal N.I. Novikov (1744-1818). On vydal první ruský časopis „Dětské čtení pro srdce a mysl“ a ze vzdělávací pozice bojoval proti nevolnictví. Domníval se, že by děti měly být vychovávány k práci, dobré vůli a soucitu s lidmi.

Od 15. století začíná odborná příprava učitelů. Zejména, v roce 1732 byla otevřena první semináře pro učitele v Německu. Od roků 1804 následovalo otevření v Rusku pedagogických vysokých škol.

V Rusku byl celý didaktický systém vyvinut učitelem Konstantinem Dmitrievičem Ušinským (1824-1870). Ušinskij snil o takové době, kdy učitel je nejen učitel, ale i psycholog. K. D. Ušinskij je oprávněně považován za zakladatele vědecké pedagogiky v Rusku.

V porevolučním Rusku pokračovala výstavba školního systému téměř deset let. V roce 1930 bylo ohlášeno všeobecné povinné základní vzdělání. Škole byl dán jasně formulovaný společenský úkol: výchova člověka určitého typu. To určilo přísný regulační a ochranný systém vzdělávání: zavedení samostatné dětské organizace (pionýr), ideologizace vzdělávací a výchovné práce.

Pracovní výchova byla považována za nejdůležitější součást pedagogické praxe. Dalším důležitým problémem pedagogické teorie byla organizace a výchova dětského kolektivu. Problematika formování dětské kolektivní a tvůrčí účelné osobnosti byla vyvinuta v pracích prakticky všech významných vědců - pedagogů tehdejší doby.

Makarenko dokázal vytvořit vzdělávací systém, který splňuje výzvy budování nové společnosti. Pedagogické objevy Makarenka sloužily jako základ pro rozvoj sociální pedagogiky, nápravné - pracovní pedagogiky. Suchomlinský pokračoval v rozvoji teorie o vzdělávacím procesu v kolektivu, vypracoval metodiku práce s jednotlivým studentem v kolektivu.

Pedagogika spolupráce vyvinutá inovativními pedagogy je založena na vzdělávacím přístupu k učení: ohodnoceno by dítě nemělo být jen podle znalostí, ale i ve vztahu k práci, lidem a morálním hodnotám a kvalitám.

1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře a dokumentech

Pedagogické dědictví A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského, se stalo předmětem výzkumu mnoha vědců (učitelů, psychologů, filozofů, literárních kritiků).

Zájem vědecké a pedagogické obce o zkušenosti A. S. Makarenka se sleduje od okamžiku organizace kolonie Gorkého až do současnosti. Od roku 1941 v bývalém Sovětském svazu existuje studium dědictví A. S. Makarenka. V letech 1983-1986, byla vydány sbírky díla A. S. Makarenka v osmi svazcích (A. Frolov).

Dědictví A. S. Makarenka není jen naše historická minulost, ale naše skutečnost a budoucnost. To nás povzbuzuje, abychom se obrátili na díla A. S. Makarenka, pro řešení aktuálních problémů, akutní v myšlení, živé v expozici zkušeností, za odpověďmi na otázky, které nás znepokojují. Když listujeme stránkami znovu a znovu osmidílné knihy, vždycky cítíme autorovu hlubokou lyričnost, dialektickou předvídavost, upřímnost a emoci.

První práce o systému velkého pedagoga "Pedagogické zkušenosti A. S. Makarenka a jeho teoretický význam" byla v roce 1941 obhájena I. F. Kozlovem a tato práce zahájila řadu vědeckých studií. V období 1985-1994 bylo vydáno 70. vědeckých prací o A. S. Makarenka, opublikováno 260. publikací. Výzkumná práce ruských vědců se soustřeďuje na tři důležité problémy: metodologické zásady výchovy a organizace výchovného kolektivu v pedagogickém systému A. S. Makarenka; problémy didaktiky v pedagogickém dědictví A. S. Makarenka; osobnostní – společenská koncepce učitele (K. Gončarovová, 2006).

Bibliografie prací A. S. Makarenka obsahuje informace o stovkách Sovětských a zahraničních autorů. Pedagogická činnost A. S. Makarenka se vyvažuje zahraniční psychologickou a pedagogickou školou především v historickém a biografickém kontextu. Od počátku 90. letech XX století, se zájem zahraničních výzkumných pracovníků o dědictví A. S. Makarenka prudce zvýšil, což bylo podmínkou pro vznik a rozvoj dalších oblastí ve studiu pedagogického jevu Makarenka (A. Frolov).

Jedním z nejvýznamnějších center zahraničních Makarenka vědění je Marburgská Philipova univerzita v Německu, ve kterém v únoru 1968 byla vytvořena laboratoř pro studium dědictví A. S. Makarenka. Byl vyhlášen hlavní úkol laboratoře - "podporovat vědecký výzkum a šíření dědictví A. S. Makarenka." Během existence laboratoře jeho zaměstnanci (L. Freze, H. Hillig, Z. Waitz a další) udělali mnoho práce: vydává se 20 - ti

spisová sbírka prací spisovatele a pedagoga, je dokončena krátká série jeho prací, byly opublikované mnohé archivní materiály z období 1920-1930.

Zástupci laboratoře Marburgu usilují o studium "autentického" a ne kanonizovaného obrazu A. S. Makarenka. Jimi byla provedena rozsáhlá práce v oblasti sběru a třídění empirických dat, dokumentárních pramenů o životě a práci pedagoga. Vedoucí laboratoře „Makarenka- Referat“ G. Hillig (Německo) je nesporným vůdcem historicko-biografické a textové studie dědictví pedagoga (L. Gricenková, 1997).

Českoslovenští autoři se také hodně věnovali osobnosti A. S. Makarenka a některé významné knihy velkého pedagoga byly přeloženy do českého a slovenského jazyka. Nejznámějším znalcem práce a osobnosti A. S. Makarenka v České republice je Doc. Dr. Libor Pecha, který je uznávaný také v zahraničí. L. Pecha se sám dlouhodobě věnoval výchově mládeže a tak vznikl jeho zájem o osobnost A. S. Makarenka. L. Pecha je autorem několika významných publikací věnovaných životu a práci A. S. Makarenka. V předmluvě ke své knize *A. S. Makarenko Pedagog, spisovatel, člověk (komentovaný výběr z díla)* L. Pecha píše: „Asi stěží bychom dnes něco věděli o Antonu Semjonoviči Makarenkovi, nebýt jeho dlouholeté touhy stát se spisovatelem, kterou se mu po úporné, všechny obtíže překonávající snaze podařilo uvést ve skutek.“ (L. Pecha, 1988). Myslíme, že je to docela sporný názor, možná že by to bylo platné pro zahraničí, protože ve svoji domovině A. S. Makarenko byl známým pedagogem ještě před tím, než stal spisovatelem. Ale tato Bakalářská práce nemá za cíl někoho kritizovat. Také tato kniha je obdivuhodná tím, že provést výběr z rozsáhlého díla Makarenka není snadný úkol. Libor Pecha soustředil pozornost na tu část literárního odkazu A. S. Makarenka, která je zaměřena na dialektiku pedagogiky a teorii kolektivní výchovy, protože zkušenosti a myšlenky Makarenka z těchto dvou oblastí se mu jeví jako nejcennější a nejvíce obohacující pedagogickou teorii a praxi (A. Frolov, 2006).

Velkou pozornost v pedagogické vědě zaujímá studium pedagogické činnosti V. A. Suchomlinského, které je věnována řada monografií, knih, vědecké a populární literatury, článků, brožur.

V. A. Suchomlinský - autor téměř 50 knih, mnoha článků, více než 1500 pohádek pro děti.

Díla V. A. Suchomlinského jsou publikovány v 60 jazycích národů světa, různé aspekty jeho práce jsou zahrnuty v kandidátských a doktorských disertacích, což svědčí o

zvýšené pozornosti k dědictví pedagoga. Problémy představené v pracích ruských vědců se obecně týkají metodických principů výchovy dětí různých věkových skupin; didaktické problémy v pedagogickém dědictví V. A. Suchomlinského; humanistické myšlenky pedagoga; problematika zlepšování pedagogických dovedností učitelů a rodičů; problémy osobnostní a sociální souvislosti v dětském kolektivu (K. Gončarovová).

V. A. Suchomlinský považoval sebe za stoupence pedagogických idejí A. S. Makarenka a přepracoval je do svých činností v souladu s požadavky své doby, v závislosti na osobnostní, charakteristické, temperamentní požadavky.

Základní myšlenky výchovy Suchomlinský vyjádřil v knize "Dávám srdce dětem". Tato kniha zobecnila zkušenosti pedagoga o výchově dětí. V dubnu 1970 Suchomlinský dokončil práci "Problémy vzdělávání pro komplexně rozvinutou osobnost" - zprávu pro obhajobu doktorské disertační práce po souboru svých děl.

V plném rozsahu jsou názory Suchomlinského uvedeny v "Studiích o komunistickém vzdělávání" (1967) a dalších dílech.

Některé díla V. A. Suchomlinského byly přeloženy do českého a slovenského jazyka. V České republice napsala dvě knihy o Suchomlinském, Taťjana Bednářová. Obě knihy byly vydány v roce 1988. Jsou to knihy s názvem: „V. A. Suchomlinskij a jeho význam pro současnou socialistickou školu“ (Bednářová, 1988a) a V. A. Suchomlinský a jeho pedagogický odkaz: k 70. výročí narození (Bednářová, 1988b). Také v této práci jsme čerpali z nepřeložených zdrojů do českého jazyka o V. A. Suchomlinském.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

„A. S. Makarenko, „dělník“ sociální pedagogiky.“ Prof. PaedDr. Stanislav Bendl, Ph.D. (Bendl, S. 2014, str. 7.).

Koncept sociálního vzdělávání A. S. Makarenka je založen na formování osobnosti v nových společenských podmínkách. Domníval se, že v podmínkách pracovní kolonie je možné vychovat nového člověka, sovětského občana, kolektivistu.

Zrozena v podmínkách pedagogických institucí pro mladistvé pachatele a děti z ulice sociální a pedagogická koncepce výchovy Makarenka se utvářela a rozvíjela v obecném procesu formování sovětské vědy o vzdělávání a v novém systému národní výchovy. Nejdůležitější myšlenka v systému názorů A. S. Makarenka pro vzdělávání - maximální přiblížení pedagogické instituce zvláštního typu k podmínkám vzdělávání "normálních" dětí v otevřené instituci. To mu umožnilo překonat specifickou povahu práce s "problémovými" dětmi, dosáhnout nové úrovně pedagogické a literární tvořivosti, významně přispět k vědeckému vzdělávání (bez odstranění určité specifčnosti práce s těmito dětmi (L. Gricenková, 2003).

Celá historie sociální a pedagogické kreativity Makarenka, je trvalou touhou zvládnout rozmanitost fenoménů výchovy v celé jejich šíři, v neustálém rozvoji a překonávání rozporů, vznikajících v pedagogickém procesu. Inovační vývoj A. S. Makarenka, teorie a praxe vzdělání, byl prováděn na základě vědecké kontinuity, tvůrčího a kritického přístupu k pedagogickému dědictví, národních tradic výchovy, dosažení pedagogického myšlení a praxe. Jako zastávce sociálně-pedagogického směru, kvalitativně novým způsobem a komplexně rozvinul základní postoj, on kvalitativně novým způsobem a komplexně rozvinul základní postavení sovětského systému sociální výchovy o jednotě výchovného procesu ve spojitosti s životním stylem a sociálně produktivní prací, vytrvale bojoval proti odloučení výchovy a pedagogiky od života, dával příklady kritiky tradic individualistického a nereprodukovaného vzdělání, pedagogiku ignorující sociální podstatu jednotlivce, jeho výchovu a vývoj (A. Frolov, 2006).

Rozvoj názorů Makarenka na výchovu a jeho cílevědomá sociálně-pedagogická praxe, se konaly v neustálém boji s oponenty. Na VIII. Kongresu Komsomolu N. K. Krupská ostře kritizovala výchovný systém A. S. Makarenka. Anton Semyonovič byl donucen opustit kolonii. Ale nebyla to ta nejhorší věc. Roky hromadných politických represí se blížily a lze si představit, jak takové hodnocení jednoho z předních osobností pedagogiky země, ohrožovalo. A. S. Makarenka zachránila skutečnost, že byl pozván ukrajinskými

čekisty, aby vedl kolonii pojmenovanou podle F. E. Dzeržinského - vzdělávací a výchovná instituce postavená za peníze zaměstnanců NKVD na památku Felixe Dzeržinského. Téměř 8 let Makarenko pracoval v kolonii Dzeržinského a teď můžeme s jistotou říci: tím, který vedl, byl nejlepším a nejvyšším úspěchem praktické pedagogiky ve 20. století (A. Frolov, 2006).

A. S. Makarenko výrazně obohatil arzenál konceptů a výchovných prostředků, obnovil v pedagogice ve kvalitativně transformované podobě mnoho "starých", univerzálních lidských pojmů o povinnosti, cti, osobní důstojnosti, taktosti, vděčnosti, pečlivosti, schopnosti disciplinovat a poslouchat, souladu, zdvořilosti a mnoho dalších. Anton Semyonovič zavádí do pedagogiky řadu nových pojmů. Mezi ně patří "pedagogická technika", "dovednost", "design, nebo osobní program", "vzdělávací kolektiv", "tón a styl života kolektivu", "učitelský personál", "pedagogické kolektivy" střednědobých a dlouhodobých perspektiv "a řadu dalších. Některé z těchto pojmů se již pevně staly součástí pedagogiky. Jiné jsou ve fázi ustálení. Můžeme podtrhnout, že tyto pojmy nejsou jen nová jména pro staré věci. Jsou odrazem nových pedagogických jevů, fakty nových akcí pedagogů, směřů vzdělávací práce. Makarenko prohloubil význam a v mnoha případech dal novou interpretaci většině tradičních pojmů teorie vzdělávání, zejména jako "požadavky" "trest", "povzbuzení", "disciplína", "režim" atd. Toto přehodnocení také zahrnuje zásadně nová pedagogická rozhodnutí, nové přístupy k výchově. Přehodnocení a přepracování koncepčního aparátu pedagogické vědy nepochybně tvoří základ Makarenkovy pedagogické logiky. Využití nejnovějších úspěchů v pedagogice, vysoká profesionalita učitelů, která představuje samotnou podstatu pedagogické technologie, poskytuje nejpříznivější podmínky pro rozvoj osobnosti každého dítěte, jeho schopnosti a sklony, vytváří optimální psychologické klima ve vztazích vychovatelů a žáků a v praxi realizuje skutečný zájem o mladou generaci, skutečný humanismus pedagogiky (A. Dzeržinský, 1999).

Aktivní stoupenec a pokračovatel myšlenek A. S. Makarenka V. A. Suchomlinský, představil spoustu nových metod práce s kolektivem a jednotlivým žákem, přičemž vzal v úvahu nové podmínky života, nově vzniklé vztahy mezi rodinou a školou, odlišné od těch, které existovaly před 40-50 lety.

A. S. Makarenko považoval vývoj morálních hodnocení, úsudků, návyků, za proces uskutečňovaný v obecné činnosti pedagogického obsahu realizované kolektivy pedagogů a žáků. V. A. Suchomlinský, který rozvíjí teorii komunistického vzdělávání, odůvodňuje potřebu holistického přístupu k všestrannému vývoji jednotlivce, formování občanské ori-

entace, jejich morálních kvalit. Důležitou částí jeho práce bylo zabývání se problematikou tvůrčího přístupu každého učitele k jeho profesní činnosti, která má velký sociální význam.

Láska k dítěti, přijetí dobra, výchova krásou - to jsou tři konstanty, tři pilíře humanistického pedagogického systému V. A. Suchomlinského. Všechny jsou vzájemně propojené a doplňující, a ve skutečnosti jsou v organické jednotě. Hlavním cílem učebního a vzdělávacího procesu V. A. Suchomlinský považoval všestranný rozvoj osobnosti. Jedním z klíčových ustanovení v názorech na podstatu výchovně vzdělávacího procesu je pozice jedinečnosti každého dítěte. Ustanovení o jedinečnosti každého dítěte je jako základní kámen, na němž je budován celý systém názorů na problémy vzdělávání a výchovy. Stejně tak je důležité, pokud jde o koncept osobně zaměřeného přístupu, že pozice dítěte se objevuje jako nejvyšší hodnota a tudíž je hlavním předmětem vzdělávacího procesu. S ustanoveními o jedinečnosti každého dítěte je přímo spojen následující názor: neschopné, beznadějně a líné děti neexistují. Suchomlinský uvažoval, že učitel musí být schopen zachovat důvěru dětí, být pro ně ztělesněním dobra a spravedlnosti. Bez těchto kvalit nemůže být učitel učitelem. Hodnocení V. A. Suchomlinského je vždy optimistické, je odměnou za práci a není trestem lenosti. Mezi různými prostředky vzdělání, výchova krásou stojí u Suchomlinského na prvním místě. Suchomlinský nejprve učí cítit krásu přírody, pak krásu umění a konečně přináší žákům pochopení nejvyšší krásy: krásy člověka, jeho práce, jeho skutků a života. Škola Suchomlinského věnovala velkou pozornost poslechu hudby. Prvním úkolem bylo vyvolat emoční reakci na melodii a potom postupně přesvědčit děti, že krása hudby má zdroj v kráse okolního světa. Připojením dětí k světu krásy, Suchomlinský vždy používal řadu psychologických momentů a pedagogických základů. Především vzdělání krásou je založeno na pozitivních emocích. Ve vzdělávací práci je důležitý jak obsah materiálu, tak tón rozhovoru a doba konverzace, jak vzhled učitele, tak i způsob jeho chování. Slovo učitele nalezne ozvěnu v srdcích žáků a stane se jejich osobním majetkem pouze tehdy, když moudrost pedagoga přitahuje a inspiruje žáky důstojností, krásou ideologických a životně důležitých názorů, morálními a etickými zásadami. Od prvních dnů pobytu ve škole by dítě mělo respektovat pozitivní postoj k práci. Velmi důležitým bodem systému výchovy a vzdělávání V. A. Suchomlinského je názor, že práce dovoluje nejkompaktněji a živěji odhalit přirozené sklony a dispozice dítěte. V. A. Suchomlinský, který rozvíjel teorii osobnostního vzdělávání v kolektivu, představil pojem o vzdělávacím kolektivu jako o společenství spoluvytvářeném pedagogy a žáky.

Základními determinanty individuálního stylu činnosti V. A. Suchomlinského, které mu umožnily vytvořit a jako vědoucemu zajistit úspěšné fungování experimentální humanistické výukové a vzdělávací instituce, byly následující: životní hodnoty, vnímání okolního světa, estetický vkus a záliby, zvyky, psychologické charakteristiky jeho osobnosti; vědomí identity vlastního života a profesní činnosti; nezávislost a originalita myšlení, která zajistila jedinečnost jeho osobního pojetí školy a způsobů jejího vývoje; rozvoj zásad účinného systému spolupráce mezi učiteli a studenty, zaměřené na rozvoj tvůrčího potenciálu kolektivu a optimalizaci jeho činnosti; tvořivost a inovace ve vzdělávacím procesu a metodické činnosti školy, která se stala předmětem výzkumu přední pedagogické společnosti a předmětem výzkumu vědců a pedagogů; pochopení V. A. Suchomlinským integrity procesu vzdělávání v rodině a ve škole a zajištění jednotnosti pedagogických požadavků a dopadů na studenty, což mu umožnilo vytvořit jednotné vzdělávací prostředí a optimálně vhodný životní prostor pro školáky.

Ve svých dílech Suchomlinský tvořivě reinterpretoval odkaz P. Blonského, A. Diesterweg, J. A. Komenského, J. Korčáka, N. Krupské, D. Locke, A. Makarenko, I. Pestalozzi, J. Rousseau, G. Skovorody, K. Stanislavského, L. Tolstého, K. Ušinského, S. Šatského (Pedagogická knihovna V. Suchomlinský). V. A. Suchomlinský hluboce studoval pedagogickou psychologii, základem jeho nápadů byly práce A. H. Leontieva, L. V. Zankova, G. S. Kostyuka, S. L. Rubinsteina, S. Freuda. Z filozofických, psychologických a pedagogických názorů odvodil svou realistickou a konkrétní teorii a praxi (L. Gricenková, 2008).

Nicméně, jeho vlastní koncept několikrát během jeho života byl v rozporu s byrokratickými požadavky na psychologické a pedagogické vědy v té době. Pedagogický koncept V. A. Suchomlinského byl několikrát kritizován. Práce humanistického pedagoga, které obsahovaly ostrou kritiku nového kurzu národního vzdělávání, byly zakázány pro publikaci. Názory Suchomlinského neodpovídaly základním tendencím konce 60. let 20. století, kdy byl obviněn z "bezkonfliktnosti", "abstraktního humanismu" a "nedostatku ideologie". Tato obvinění však pouze zdůrazňují současníkům a stoupencům pedagoga postoje, na nichž jsou založeny jeho názory a činnosti: základním principem života dítěte je rodinné vzdělávání. Výchova a vzdělávání je rozvoj základních sil dětí, které by měly být prováděny postupně bez násilí proti osobnosti dítěte (L. Gricenková, 2008).

1.3 K základním pojmům

V poslední části této kapitoly přidáváme slovník základních pojmů.

Sociální vzdělání – angl. Sociology of education. Disciplína, která je považována za disciplínu jak sociologie, tak pedagogiky.

Zabývá se zkoumáním:

1. místa a funkce výchovy ve společnosti
2. vztahů mezi sociální strukturou a školským vzděláváním z hlediska sociálních charakteristik subjektů
3. fungování a efektů školy jako sociální instituce (Průcha, 2009, s. 274).

Kolektiv – Kategorie, z níž pracovala marxistický orientovaná pedagogika a psychologie (A. S. Makarenko, K. K. Platonov, A. V. Petrovskij aj.). Termín se užíval ve dvou významech:

1. Obecně libovolná skupina osob se společným cílem (kolektiv učitelů, kolektiv žáků dané školy, kolektiv třídy).
2. Speciálně organizovaná skupina, jejíž členové jsou sjednoceni společnými úkoly, hodnotami a cíli činnosti, významnými pro skupinu jako celek a pro každého člena zvlášť, kde meziosobní vztahy jsou zprostředkovány společensky hodnotným a osobnostně významným obsahem společné činnosti (Průcha, 2009, s. 128).

N. K. Krupská - Krupská, Naděžda Konstantinovna (1869-1939) – sovětská revolucionářka a pedagožka, manželka V. I. Lenina. Byla stoupenkyní volné školy, jak ji propagoval L. N. Tolstoj, a snažila se tyto ideály prosadit do celkového pojetí sovětského školství. V tomto ohledu se výrazně lišila od Makarenkova pojetí výchovy a do značné míry způsobila zánik Gorkého kolonie (Pecha, 1999, s. 143).

Čekisty - Organizace Čeka – Všeruská mimořádná komise byla zřízena v roce 1917 pro boj proti kontrarevoluci a sabotážím. Jejím zakladatelem a prvním velitelem byl Felix Dzeržinský (Ilustrovaný encyklopedický slovník, 1980, s. 373).

F. E. Dzeržinský - Felix Edmundovič Dzeržinský (1877-1926) ruský revolucionář a sovětský politik polského původu. Byl zakladatel a velitel obávané ruské ČEKA, faktické předchůdkyně pozdějšího GPU a pozdější NKVD a posléze KGB. Jedna se o blízkého spolupracovníka V. I. Lenina, s nímž se osobně znal od roku 1906, kdy se poprvé setkali na sjezdu Ruské sociálně demokratické strany ve Stockholmu (Švankmajer, 1995).

Holistický přístup - znamená celostní pohled na systém. Vlastnosti systému nelze určit jen pomocí vlastností jeho částí. Naopak celek ovlivňuje podobu a fungování svých částí. Tuto zásadu vyslovil poprvé Aristoteles v „Metafysice“: „*Celek je víc než souhrn svých částí.*“

2 PEDAGOGICKÉ DĚDICTVÍ A. S. MAKARENKA A V. A. SUCHOMLINSKÉHO.

Osobnost člověka se utváří a vyvíjí v důsledku působení četných faktorů, objektivních a subjektivních, přirozených a sociálních, vnitřních a vnějších, nezávislých a závislých na vůli a vědomí lidí, spontánně nebo podle určitých účelů. L. S. Vygotský definoval osobnost jako kompletní psychický systém, který plnil určité funkce. Je vytvořena tak, aby sloužila těmto funkcím, z nichž hlavní jsou kreativní zvládnutí společenské zkušenosti a připojení k systému sociálních vztahů.

Všechny strany osobnosti se odhalují pouze v činnostech a vztazích s ostatními lidmi. Osobnost existuje, projevuje se a utváří se v aktivitách a komunikaci. Proto je nejdůležitější vlastností osobnosti - sociální aspekt člověka, se všemi svými projevy spojené s životem lidí kolem něj. Výchova je proces, který je účelně a vědomě řízen společností v osobě vychovatelů. Výchova reguluje spontánní vlivy na jednotlivce a vytváří podmínky pro urychlení procesů socializace s cílem osobního rozvoje. Takže výchova může oslabit negativní důsledky socializace, dát jí humanistické zaměření.

2.1 Účelné utváření a rozvoj osobnosti

Konstantin Dmitrievič Ušinskij napsal: „Umění výchovy má zvláštnost, že téměř každý myslí, že je známá a srozumitelná, a někdy dokonce snadná, a čím je pochopitelnější a jednodušší, tím méně člověk teoreticky nebo prakticky zná. Téměř všichni uznávají, že výchova vyžaduje trpělivost; někteří si myslí, že to vyžaduje schopnost a talent, tedy dovednost; ale jen velmi málo lidí se domnívá, že kromě trpělivosti, vrozené schopnosti a dovedností, je potřeba speciální znalosti.“ Současné vědecké myšlenky o vzdělávání jako o procesu cílevědomého utváření a rozvoje osobnosti byly vytvořeny v důsledku dlouhodobé konfrontace a společných rysů řady pedagogických systémů. Například sovětské pedagogové, vycházející z požadavků socialistické školy, se snažili znovu objevit koncept "procesu výchovy" novým způsobem, ale nepřekonal starý názor na jeho podstatu. Tak, Pavel Petrovič Blonský věřil, že výcho-

vamá záměrné, organizované, dlouhodobé dopady na vývoj daného organismu, že každý živý tvor - člověk, zvíře, rostlina - může být předmětem takového dopadu. Albert Petrovič Pinkevič interpretoval výchovu jako záměrný systematický vliv jednoho člověka na druhého, aby rozvíjel biologický nebo sociální užitečné přirozené vlastnosti člověka. Sociální povaha výchovy nebyla interpretovaná na skutečně vědeckém základě a i v této definici. Popisující výchovu pouze jako dopad, P. P. Blonský a A. P. Pinkevič ještě nepovažovali ho za dvoustranný proces, ve kterém se aktivně podílejí pedagogové a žáci, jako organizace života a činnosti žáků a akumulace jimi sociálních zkušeností. Dítě v těchto pojetích je především jako předmět vzdělávání. Myšlenka vzdělání v kolektivu a s pomocí kolektivu byla dominantní v sovětské pedagogice. A.S. Makarenko se zaměřil na sociální faktory. Hovořil o dominantní roli tradic, zvyků, norem, hodnot, stylu a tónu vztahů v týmu, zdůraznil význam samosprávy žáků v pedagogické činnosti. Makarenko věnoval velkou pozornost technologickému rozvoji pedagogického procesu. Metoda paralelních akcí, kterou vyvinul, perspektivních směrů pro rozvoj kolektivu, byla široce rozšířena a měla velký vliv na praxi výchovné práce. Zakotvena v umělecké formě („Pedagogická Poema“), jasné a dostupné myšlenky inovátora se staly přitažlivou silou pro učitele-praktiky. Podívejme se nejpodrobněji na dva vzdělávací systémy V. A. Suchomlinského a A. S. Makarenka, vymežíme společné rysy a rozdíly v těchto systémech.

2.2 Společné rysy výchovného systému Makarenka a Suchomlinského

Vasily Alexandrovič Suchomlinský a Anton Semenovič Makarenko - jedni z největších pedagogických osobností dvacátého století. Zvláště významným příspěvkem k pedagogice byla jejich práce na vývoji teorie a praxe kolektivu. První v národní pedagogice o výchově dětí v kolektivu začal mluvit A. S. Makarenko. Byl prvním, kdo hluboce zdůvodnil harmonický koncept výchovného kolektivu, který byl naplněn humanistickými myšlenkami. Pedagogické zásady, které stanovil jako základ pro organizaci dětského kolektivu, zabezpečily jasný systém povinností a práv, které určovaly sociální postavení každého člena kolektivu. Systém perspektivních linií, princip paralelních akcí, vztah odpovědné závislosti, zásada publicity a další měly za cíl probudit to nejlepší v člověku, poskytnout mu radostné pocity, bezpečnost, soběstačnost a neustálou potřebu pokročit kupředu. Důsledný vývoj myš-

lenky A. S. Makarenka byl udělán v pedagogických pracích a zkušenostech V. A. Suchomlinského. Viděl úkol školy v zajišťování tvůrčího rozvoje osobnosti školáků v kolektivu, uskutečnil a provedl úspěšný pokus o vybudování integrálního pedagogického procesu. V rámci svého vzdělávacího systému kreativního rozvoje osobnosti V. A. Suchomlinský založil myšlenku řízeného vývoje postavení subjektu v dítěti. Dlouhodobá pedagogická činnost V. A. Suchomlinského jako ředitele školy a učitele mu umožnila formulovat soubor zásad, které by měly být považovány za základ pro formování školního kolektivu. A. S. Makarenko a V. A. Suchomlinský byli následovníky humanistické školy výchovy a dodržovali princip individuálního přístupu k dětem. Takže A. S. Makarenko zdůraznil, že princip individuálního přístupu k dětem je velmi důležitý při řešení řady pedagogických problémů, například při organizaci a výchově dětí, kolektivu a výchově dětí, ve hře. Dospěl k závěru, že při realizaci obecného programu osobního vzdělávání by učitel měl provádět korekci v souladu s individuálními vlastnostmi dítěte. Ale zároveň nedoporučoval nějaké speciální metody. Stejná metoda nebo technika může být použita různými způsoby, v závislosti na konkrétních podmínkách a jednotlivých vlastnostech žáka. Pedagog by měl vždy zvolit vhodné prostředky vzhledem k situaci, každý způsob bude mít smysl jen tehdy, pokud se nepoužívá izolovaně od všeobecného vzdělávacího systému. Velkou zásluhou A. S. Makarenka je, že nejen zdůvodnil, ale ve své praktické činnosti skutečně provedl hlavní ustanovení individuálního přístupu k dětem. Rozvoj individuality žáka podle A. S. Makarenka byl spojen nejen se zvláštnostmi člověka, ale také s temperamentem, s charakterovými vlastnostmi. Problém individuálního přístupu k dětem také rozvíjel v praktických zkušenostech a pedagogickém učení V. A. Suchomlinský. Zdůrazňoval, že je důležité vyvinout individuální identitu osobnosti dítěte. Způsob, jak studovat jednotlivé charakteristiky dítěte V. A. Suchomlinský považuje za nutné začít s prací s jeho rodinou, přičemž zdůrazňuje potřebu pedagogického vzdělávání rodičů. Současně poznamenával, že obecné formy práce s rodiči by měly být kombinovány s jednotlivými, protože každá rodina má svůj způsob života, tradice a komplikované vztahy mezi členy.

2.3 Rozdíly v systémech Makarenka a Suchomlinského

Teoretické dědictví a zkušenosti A. S. Makarenka získaly celosvětové uznání. A. S. Makarenko dával přednost metodám vychovávat nezávislého a aktivního člena společnosti. Věřil, že práce vychovatele je nejtěžší, "možná nejdůležitější a nejnáročnější, vyžadující od

člověka nejenom největší napětí, ale i velké síly, velké schopnosti." Základní principy A. S. Makarenka spočívaly ve vytvoření pracovního kolektivu a výchově jednotlivce v kolektivu. Kolektiv je kontaktní skupina lidí, založená na následujících zásadách: společný cíl, společné činnosti, disciplína, samosprávné orgány, vztah kolektivu a společnosti. Podle své struktury je kolektiv rozdělen do 2 typů: obecné a primární. Výchova by měla začít v primární skupině. Důležitým aspektem struktury existence kolektivu byla disciplína a režim. Logika disciplíny: disciplína musí být především požadována od kolektivu; zájmy kolektivu nad zájmy jednotlivce, pokud osoba vědomě oponuje kolektivu. Režim je prostředkem (metodou) výchovy. To by mělo být povinné pro všechny, přesně na čas. Výchova by měla být bez trestu, pokud je samozřejmě výchova řádně organizována. Podstatou trestu je to, že dítě se obává, že byl odsouzen kolektivem, jeho vrstevníky. Podle Makarenka v socialistické společnosti by neměla existovat osamocená osobnost, ale člen socialistického kolektivu. A. S. Makarenko myslel, že v Sovětském svazu nemůže být osoba mimo kolektiv, a proto nemůže existovat samostatný osobní osud a osobní cesta a štěstí, které jsou protiosudem a štěstím kolektivu. V. A. Suchomlinský nástupce, A. S. Makarenka v nehlubším slova smyslu, byl vychován pod silným vlivem jeho myšlenek, ale zároveň slepě nesledoval svého učitele. V. A. Suchomlinský říkal, že je hluboce přesvědčen o tom, že cílem komunistické výchovy je člověk a kolektiv je pouze prostředkem k dosažení tohoto cíle. A je třeba vzít v úvahu skutečnost, že ve škole existuje mnoho různých kolektivů a že tzv. primární kolektiv a takzvané celoškolské kolektivy nemohou vyčerpat veškeré bohatství vztahů dětí. Co se týče celoškolského kolektivu, vůbec bychom se měli zamyslet, zda je to možné ve školním prostředí a ne v podmínkách komunity, nebo dětského domova, ale v kolektivech obvyklé školy, spojující až tisíc dětí (ačkoli A. S. Makarenko přikládá kolektivu velký význam, vzhledem k tomu, že pouze pomocí něho můžete probudit velkou sílu veřejného mínění jako regulační a disciplinující vzdělávací faktor).

A. S. Makarenko vytvořil metodiku pro vzdělávání jednotlivce v kolektivu, odhalil mechanismy (technika paralelních akcí, propagace vyhlídek, hlavní tón života a činnosti kolektivu, tvorba tradic atd.) prospěšného účinku kolektivu na jednotlivce.

V. A. Suchomlinský udělal hodně pro problematiku, kterou lze charakterizovat jako vliv jedince na kolektiv. On prozkoumal třídní kolektiv ve výuce - studoval interakci různých zájmů, záliby, pravidelnosti sdílení duchovních připoutání, znalostí. Snažil se pochopit, jak tato interakce zvyšuje celkovou úroveň rozvoje dítěte, zavedl například pojmy „kolektivní duchovní život“, „intelektuální nástroj třídy“, „duchovní život školy“. Učitel podle V. A.

Suchomlinského by měl mít na paměti vzájemné působení duchovních zájmů studentů. V. A. Suchomlinský také obohatil řadu dalších myšlenek A. S. Makarenka. Zvláště, on vyvinul teorii o tradicích vztahu k moderní komplexní škole. Podle V. A. Suchomlinského teoretická pozice A. S. Makarenka, že účelem vzdělávání v sovětských školách je kolektiv, byla zcela v souladu s převládající v té době známým tvrzení, že člověk je jen šroubek. Suchomlinský tvrdil, že dogmatický, nekritický postoj k tomuto teoretickému postavení A. S. Makarenka, stejně jako obecně k jeho celému pedagogickému systému, vedl k tomu, že za kolektivem už nebyl viděn člověk. Schopnost vést a poslouchat byly viděny jako cíl sám o sobě. Předpokládá že, kolektiv je jediná vzdělávací síla, která ovlivňuje osobnost A. S. Makarenka popíral obrovskou roli přímého vlivu učitele na individualitu žáka. V. A. Suchomlinský velmi vysoko cenil roli učitele ve výchově dětí. Tvrdil, že velká hodnota je jeho osobnosti, duchovní aspekt při probuzení a rozvoji schopností, sklonech, nadání studentů. Dobrý učitel je člověk, který má dokonalé znalosti a dovednosti v té nebo jiné činnosti, mistr svého řemesla. V. A. Suchomlinský byl citlivým vychovatelem učitelů a nebylo náhodou, že v jeho škole byli všichni nadšeni pedagogové. Jeden z prvních V. A. Suchomlinský se obrátil na národní pedagogiku. Inspirační a vědecké síly V. A. Suchomlinský čerpal z duchovních lidových hlubin, nevyčerpatelných pramenů lidové moudrosti. On věřil, že povolání školy v civilizované společnosti je nejen učit a vzdělávat děti, ale také vytvořit historickou společnost, jejíž jméno je národ.

3 SOUČASNÁ VÝCHOVA VE SPOJENÍ S KLASIKOU

Třetí kapitola naší závěrečné práce pojednává podrobněji o výchovných systémech A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského a je navazující na praktickou část naší práce. Myslíme, že v té čisté autorské podobě pedagogických systému, v současné době, se dá využít jen ztěžka, protože se změnil svět i děti. Možné využití v oblastech našich zemí zničených válkou, kde děti trpí ne jenom psychickou újmou. A také v zemích EU, kam přichází právě děti z oblastí zmítaných válkou. A pedagogičtí pracovníci by měli být připraveni na komunikaci s takovými dětmi a jejich rodiči. A právě tady by systémy Makarenka a Suchomlinského mohly být hodně nápomocní. V podkapitolách se podíváme na principy výchovy podle A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského. A také na plusy a minusy jejich systému výchovy.

3.1 Systém Makarenka : 5 principů výchovy silné osobnosti

Hlavním přínosem Makarenka je autorův způsob výuky, který dělal divy: v roce 1920 se děti z ulice a mladiství zločinci nejen prostě znovu zrodili, ale stali se vynikajícími osobnostmi.

Co bylo tajemstvím Makarenka a dá se použít jeho systém v současné době?

Kolektiv

Základem metody Makarenka je výchovný kolektiv, ve kterém děti jsou vázány běžnými přátelskými každodenními cíli a tyto vztahy slouží jako příjemné prostředí pro rozvoj jednotlivce. Zdá se to nudné a připomíná pionýry, ale zkusme zjistit, čím je tento princip zajímavý v našich dnech, zaměřených na rozvoj individuality. Tým pomáhá dítěti přizpůsobit se společnosti, cítit se jako jeho součást, přijímat nové sociální role. Současně musí tým rozvíjet, stanovit nové cíle a postupovat krok za krokem a každé dítě by si mělo být vědomé svého příspěvku k tomuto společnému procesu. Taková výchova, orientovaná na přirozené sklony, připravuje dítě na život v reálném světě, kde už nebude výjimečné a jedinečné, kde bude muset získat svůj status.

Samospráva

System vzdělávání Makarenka je nejdemokratičtější. Vynikající učitel obhajoval vytvoření komfortního psychologického klimatu v týmu, který dává každému dítěti pocit bezpečí a svobodného kreativního vývoje. Takže například žádný učitel nemohl zrušit rozhodnutí zasedání. Právě hlasování dětí určovalo život, volný čas a práci kolektivu. "Rozhodl jsem se a odpověděl jsem - tato zkušenost zodpovědnosti za vlastní jednání vyvolala zázraky.

Podle Makarenka, vedoucí skupiny byl vybrán pouze na dobu šesti měsíců a pouze jednou, takže, každé dítě mělo možnost vyzkoušet sebe jako vůdce.

Výchova k práci

Je to jeden z nejcitlivějších principů, protože Makarenko byl zastáncem výchovy k práci. V té těžké době, kdy stát byl chudý, brzo dospívající děti pracovaly neustále. A v současné době fyzická práce není obdivovaná. Ale když mluvil o potřebě práce v dětství, Makarenko věřil, že vzdělávací nástroj by mohl být takovou prací, která je organizována pro určitý účel. Když je cíl nastaven a je vidět pozitivní výsledek, děti pracují se zájmem. Účast na výrobních pracích okamžitě změnila sociální postavení a sebevědomí dospívajících a přeměnila je na dospělé občany se všemi následnými právy a povinnostmi.

Učitel/vychovatel/rodič

Anton Semenovič byl jedním z prvních, kdo mluvil o roli domácí výchovy dětí a také o tom, že rodič musí být příkladem. Makarenko také opakovaně zdůraznil, že učitel by měl být pozorný a upřímný, protože, jak všichni víme, že děti více, než dospělé, rozlišují faleš. (Makarenko, 1951)

Disciplína

Disciplína není prostředek, nikoliv metoda výchovy, ale její výsledek. To znamená, že řádně vychovaná osoba má disciplínu jako morální kategorii. Makarenko velmi dobře chápal, že je snadné naučit člověka, aby jednal správně za přítomnosti ostatních, ale naučit ho, aby jednal správně, když ho nikdo nevidí, je velmi obtížné.

Pracovní komuny a výchova v kolektivu zní, jako atavismus, ale pokud o tom přemýšlíte, tato slova znamenají sociální adaptace, zodpovědnost, přátelství, lásku k práci, které lze jednoduše nazvat moderním deficitem.

Takže po přehodnocení systému Makarenka je možné lépe porozumět důvodům jeho úspěchu a vyrovnat se s tímto deficitem.

3.2 Výchovné rady V. A. Suchomlinského

Hlavním pedagogickým principem Suchomlinského byla výchova bez trestu.

Velký učitel věřil, že trest není zapotřebí, pokud je dítě vychováno v dobré, k laskavosti, pochopení. To platí zejména v případě mladistvých. Pokud je individuální přístup ke každému dítěti, naučit ho ovládat své vlastní emoce, vyvinout tu správnou filozofii, problém obtížných teenagerů zmizí. Hodnocení by mělo být použito jako odměna za práci, jako motivační nástroj a pouze na střední škole. Odmítnou tresty, Suchomlinsky věřil, že dostat špatnou známku za práci, kterou dítě udělalo, nebo dokonce mohlo udělat je mnohem „tvrdší“ než zažít fyzické tresty.

Učitel by měl být důvěryhodným, být člověkem, ale měl by mít autoritu u dětí.

Suchomlinsky věřil, že učitel by měl s každým žákem duchovně růst, znovu s ním objevit svět, pochopit ho jako osobnost. Jenom ten může být učitel, kdo má toto povolání, kdo věří ve vzdělávací sílu, kdo se může obrátit na osobnost každého dítěte. Vztah žáka a učitele by měl být založen na zájmu a pozornosti. Teprve pak bude skutečné přátelství, a dítě uslyší svého učitele, ucítí jeho touhy a bude se jimi řídit.

Nikdo by nikdy neměl tlačit na dítě, aby zvládl znalosti

Přijmout každé dítě jako nezávislou osobnost, učitel by měl umožnit, aby každý mohl mít potřebný čas k získání informací, někdy by učitel měl používat různé přístupy a metody pro předávání vědomostí. Hlavním úkolem je probudit v dítěti touhu učit se a porozumět položené otázce.

Musíme pomoci dětem rozvíjet svůj talent, schopnosti, osobnost

Komunikace s dítětem by měla být založena na znalosti jeho hlavního duchovního jádra, v komunikačním procesu musí učitel znát a posilovat osobní vlastnosti dítěte a poté ho naučit hodnotit sám sebe, ale nejdůležitější je, že dítě a učitel by měli být upřímní ve vzájemných emocích.

Takový dialog vede dítě k sebeuvědomění, vyvolává sebevědomí a kritičnost, dovoluje řešit problémy samostatně. Mezi učitelem a žákem existuje harmonický vztah, možnost vytvářet u dětí vysokou morálku.

Je třeba naučit dítě milovat lidi a přírodu, vidět okolní krásu (koncept estetické výchovy krásou)

Suchomlinsky věřil, že vzdělání prostřednictvím lásky k člověku a přírodě dělá dítě tolerantním, ne agresivním. Péče o křečky, kvetoucí květiny, krmítka ptáků - toto vše učí zodpovědnost, péči o bližní a schopnost vidět krásu v okolních objektech.

Je nutné zvát rodiče do školy pouze pro schválení chování dítěte

Suchomlinsky vyvinul a realizoval myšlenku sblížení rodiny a školy. Pedagogická odpovědnost za výchovu dítěte by měla spočívat spíše na rodičích. Škola vychovává a učí, ale mělo by to být provedeno společně s rodiči. Suchomlinsky se zavázal vzdělávat rodiče na své univerzitě ve škole. Do školy rodiče vstoupili dva roky před začátkem studia dítěte a studovali do absolvování školy. Tak byla ve spolupráci se školou vytvořena kultura rodinného vzdělávání.

Kolektiv se stává vychovatelem dětí, pokud se tvoří v radosti, úctě, práci

Osobnost a kolektiv jsou dvěma stranami lidské bytosti, jsou vnímány jako jediný celek. Efektivní výuka je možná pouze v týmu, který je založen na myšlence, intelektu, správných emocích. Musí být vysoce organizovaným společenstvím prostřednictvím úsilí dětí a učitelů. Následná vzájemná pomoc, výměna nových poznatků, interakce zájmů, společná práce se stane hybnou silou v individuálním rozvíjení každého člena kolektivu.

Morálka bude základem úspěšného života dítěte

Suchomlinsky věřil, že morálka spojená s výchovou dítěte by měla být založena na povinnostech: před lidmi, společností, rodiči, týmem. Pouze takový lidé se mohou stát úspěšnými v životě, protože jsou vždy milí, moudří a humánní.

Výchova člověka je nemožná bez lásky k práci

Fyzická a duševní práce vyvíjejí vzájemný vliv na vznikající osobnost: inteligentní člověk fyzicky pracuje tvořivě, což způsobuje radost. Práce může odhalit přirozený talent dítěte a dát mu podporu sebevzdělávání.

Vychovat silnou, tvůrčí a nezávislou osobnost - to je to, co velký učitel chtěl. Navzdory odmítnutí jeho myšlenek státem, byl věrný svým zásadám, do poslední chvíle opakoval, že pouze s láskou a pozorností je možné vychovat slušného a šťastného člověka.

3.3 Plusy a minusy pedagogického systému Makarenko a Suchomlinského

Stanoveným úkolem vzdělávání je vytvoření správných názorů a přesvědčení dítěte, které mu pomohou stát se harmonickým člověkem, rozvinutým a schopným žít šťastně ve společnosti.

Hlavní roli při výchově dětí hrají rodiče, to jsou oni, kteří si musí sami vybrat přístup k dítěti a rozhodnout se, jak a co ho naučit. Existuje mnoho již vyvinutých a testovaných metod výuky a výchovy dětí. Všechny metody mají plusy i minusy, jsou tu nuance a jemnosti.

Systém Makarenka

Plusy

Silné stránky tohoto systému jsou to, že na pozadí všeobecné katastrofy pomáhá přežít a posílit svůj duch: "Devastace, která nás obklopuje, není neúspěšný svět, ale znovuzrození". Tento systém je vhodný pro extrémní stav společnosti a na svůj čas byl velmi relevantní a úspěšný.

Minusy

Slabé stránky spočívají v tom, že touha dítěte není brána v úvahu, nebo nejsou považovány za "dobré", existující odděleně od kolektivu, protože vše musí být odsouhlaseno. My děláme společnou věc, proto musí být všechno koordinováno a je žádoucí, abychom chtěli, to, co chtějí všichni. Vypadá to jako armádní slogan: nemůžete - naučíme, nechcete – přinutíme. Vlastní výběr se neočekává, což katastrofálně ovlivňuje vývoj jednotlivce, jeho kreativní součást.

Systém Suchomlinského

Plusy

Silné stránky - vytváření lásky ke kráse, estetické výchovy, rozvíjení tvořivosti člověka, přihlídnutí k individuálním příležitostem a schopnostem.

Minusy

Slabé stránky jsou ve skutečnosti, že tato pedagogika je pokušení - učitelova osobnost je nadhodnocená, učitel je prezentován jako "ideál významného dospělého člověka", pracuje s rodiči "pod touto hudbou" a pomáhá jim lépe se přizpůsobovat svým dětem - co může být více přitaženo za vlasy? Ale děti jsou nadšené, všichni jsou šťastní, a vyrůstá často kognitivně zanedbávaná osoba.

Tady chceme podtrhnout, že tohle je náš subjektivní názor, který nemusí odpovídat všeobecně přijatelnému.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE A CÍLE VÝZKUMU

Teoretická část naší Bakalářské práce byla zaměřena na pedagogické dědictví dvou významných pedagogů dvacátého století A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského. Popsali jsme příspěvky obou autorů na vývoj teorie a praxe výchovy v kolektivu. Vymezení jsme společné rysy a rozdíly dvou systémů. V praktické části závěrečné práce jsme se zaměřili na samotný výzkum, ve kterém se budeme zabývat analýzou názoru současných pedagogů na význam pedagogického dědictví A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského.

4.1 Výzkumní metoda

Ve vědeckém metodologickém výzkumu kvantitativní a kvalitativní přístup jsou dvě základní metody pro sociální šetření.

Pro účely našeho výzkumu jsme použili kvalitativní přístup zaměřený na zkoumání názorů jednotlivců a skupin, na jejich nahlížení a chápání světa, interpretaci děje. Kvalitativní výzkum, na rozdíl od kvantitativního, nepoužívá statistické metody a techniky. V praxi se oba přístupové způsoby doplňují. (Hendl, 2008).

„Někteří metodologové chápou kvalitativní výzkum jako pouhý doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategií, jiní zase jako protipól nebo vyhraněnou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné, na přírodovědných základech postavené vědě“ (Hendl, 2008).

Později však získal kvalitativní přístup rovnocenné postavení. Glaser a Corbinová považují za kvalitativní výzkum takový, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických metod nebo jiných způsobů kvantifikace. Problémem kvalitativního výzkumu, je jeho velmi široké označení pro rozdílné přístupy. Kvalitativní výzkumník vybírá na začátku téma a určí základní otázky, které se můžou v průběhu výzkumu doplňovat nebo modifikovat. Tento typ výzkumu je proto považován za pružný. (Hendl, 2008)

„Kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových aneotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoc získat detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují (Strauss, Corbinová, 1999, str. 10).

V kvalitativním výzkumu pracujeme obvykle s menším počtem respondentů. Informace získáváme přirozenějším způsobem. Výhodou této metody je nízká technologická i finanční náročnost. Pro jeho výběr neexistují jasná pravidla (Kraus, 2008).

4.2 Cíle výzkumu a výzkumní problém

Vzhledem k tématu naší práce a výše popsané výzkumné metodě pro dosažení cíle, ke kterému směřujeme v naší práci, jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor, který se nám jeví jako vhodnější.

U kvalitativních rozhovorů sběr dat tvoří naslouchání, vyprávění, kladení otázek a získávání odpovědí. Důležité je získání pravdivé odpovědi od respondenta. Rozhovor provádí pouze jedna jediná osoba, je důležité, aby se jednalo o odborníka a aby na začátku rozhovoru padly psychické bariéry. Důležitý je i způsob kladení otázek, otázky by měly být jasné, citlivé, neutrální a otevřené. Správná otázka dává dotazovanému možnost použít vlastní slova, bez toho aby mu byla vnucována nějaká odpověď. Dotazovaný musí vyjádřit svůj vlastní názor a pocit. Zároveň může samostatně navrhnout vztahy a souvislosti. Nikdy nepředkládáme (na rozdíl od strukturovaného rozhovoru) předem určené formulace odpovědí. „Vedení kvalitativního rozhovoru je umění i vědou zároveň. Vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu.“(Hendl, 2008)

Polostrukturovaný rozhovor má předem daný soubor témat a volně přidružených otázek, ale jejich pořadí, volba slov a formulace může být pozměněna, případně může být něco dovysvětleno. Konkrétní otázky, které se zdají tazateli nevhodné, mohou být dokonce i vynechány; jiné naopak mohou být přidány. Polostrukturované rozhovory jsou flexibilnější a volnější než strukturované, ale jsou organizovanější a systematictější než nestrukturované rozhovory. Polostrukturované rozhovory jsou jednou z nejužitečnějších metod sběru dat pro studium široké škály témat týkajících se informačního chování. Je potřeba mít návod pečlivě připravený a otestovaný. Není to jenžbyčné zdržení, ale jsou to cenné zkušenosti, které pomáhají výzkumníkům ve zdokonalení dovedností týkajících se rozhovorů.

Výzkumným úkolem naší závěrečné práce je zjistit: Jak se metody a myšlenky A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského využívají v současné pedagogice a jestli vůbec. A také po-

mocí výzkumných otázek bude zjišťováno: Jak se dívají součástí ní pedagogové na význam osobností A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského.

4.3 Výzkumné otázky a výzkumný vzorek

K dotazování samozřejmě patří otázky, jejichž kladení není úplně jednoduchá záležitost. Pro správné řazení otázek neexistují pravidla. Tazatel pouze musí dbát na to, aby jeho otázky byly srozumitelné a jasné, stejně tak se nesmí pokládat více otázek najednou. Pokud je rozhovorveden správně, tak tazatel i jeho partner cítí, že jde o oboustrannou rovnocennou komunikaci. Pro udržení důvěry, by měl tazatel zpovídanému poskytnout příslušnou informaci o účelu otázky. Tazatel zároveň musí podněcovat respondenta, aby mu svěřoval další podrobnosti.(Hendl, 2008)

Otázky se kladou v předem přesně daném pořadí, tomuto pevnému stanovení otázek se říká dramaturgie dotazování. Na začátku dotazníku by se měly nacházet úvodní otázky, které navazují kontakt s respondentem. První čtvrtinu by pak měly tvořit snadné otázky, pro respondenta neproblémové, zajímavé a nekonfliktní. Druhou čtvrtinu dotazníku by měly tvořit ty nejtěžší otázky, kterou jsou pro výzkum klíčové. Ve třetí čtvrtině bychom měli nalézt jednodušší otázky, přesto pořád důležité pro výzkum. Zde je potřeba dotazování nějakým způsobem zpestřit, abychom nepřišli o pozornost respondenta. Na konec dotazníku je vhodné zařadit otázky lehčího charakteru a méně důležité.(Reichel, J., 2009)

Vzhledem k tomu, že otázky výzkumného problému jsou formulovány příliš obsáhle, pro rozhovor jsme udělali seznam konkrétních otázek.

Seznam výzkumných otázek

Otázka č. 1.

Kolik let máte pedagogickou praxi?

Tato otázka je úvodní a má za cíl zjistit jak dlouho respondent pracuje v pedagogice.

Otázka č. 2.

Co Vás přivedlo k pedagogice? Chtěla jste od mládí být učitelkou?

Tato otázka směřuje k navázání důvěřivé atmosféry a dává možnost respondentovi rozpovídat se a uvolnit se.

Otázka č. 3.

Jsou pro Vás autoritami klasické pedagogiky A. S. Makarenko a V. A. Suchomlinský?

Tato otázka má za cíl zjistit vztah k významným klasikům pedagogiky.

Otázka č. 4.

Byly podle Vás myšlenky a metody těchto pedagogů novátorské pro svou dobu? Které z nich považujete za nejvýznamnější?

Tato otázka navazuje na otázku č. 3. a má za úkol zjistit hloubku znalosti respondenta o výchovných metodách významných pedagogů.

Otázka č. 5.

Myšlíte si, že se dají uplatnit tyto jejich myšlenky a metody v dnešní době?

Tato otázka má za cíl zjistit, jak hodnotí respondent uplatnění metod významných pedagogů v praxi.

Otázka č. 6.

Jakou myšlenku autorů pokládáte za inspirativní a nejdůležitější pro současnost?

Tato otázka zjišťuje názor respondenta na nadčasovost metod klasiků pedagogiky.

Otázka č. 7.**Uplatňujete ji ve své praxi?**

Tato otázka má za cíl zjistit, zda respondent využívá v praxi metody významných pedagogů.

Otázka č. 8.**Jaký pro Vás osobně mají význam výchovné metody A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského?**

Tato otázka je osobního charakteru.

Otázka č. 9.**Myslíte, že současní pedagogové (učitelé) mají pojetí o těchto významných osobnostech?**

Tato otázka směřuje k zjištění názoru respondenta na současnou pedagogiku.

Otázka č. 10.**Budete myšlenky a metody Makarenka a Suchomlinského využívat i v budoucnosti?**

Tato otázka je závěrečná a má za cíl dát prostor respondentu k vyjádření svých názorů.

Výzkumný vzorek

Pro kvalitativní výzkum je charakteristický záměrný výběr vzorku, protože vyhledáváme vhodné respondenty na základě cílů našeho výzkumu. (Chrásková, 2006, s. 19 - 22)

Z důvodů tématu naší závěrečné práce, která se zabývá významnými pedagogickými osobnostmi, základním souborem byly vybráni respondenti, kteří mají pedagogické vzdělání a dlouhodobě pracují ve školství. Vzhledem k našemu původu respondenti byly vybráni na území bývalého Sovětského svazu a to konkrétně na území Ukrajiny a Ruska. Také jsme oslovili pedagogy, kteří jsou původem z Ukrajiny, ale dlouhodobě už bydlí v České republice. Tady bychom také chtěli upozornit, že pojem pedagog a učitel na území Ruska a Ukrajiny znamená totéž, což neplatí pro Českou republiku.

Charakteristika výzkumného souboru

Na základě záměrného výběru jsme oslovili respondenty, kteří mají pedagogické vzdělání a pracují ve škole, z nichž jsme vybrali 6 osob. Každý z vybraných respondentů odpověděl na předem připravenou výzkumníkem otázku a podle odpovědi na ni byly položeny další doplňující výzkumné otázky. Celkem respondentům bylo položeno 10 otázek. Pro zachování anonymity všechna křestní jména byla změněna a pro účel výzkumu použité jména smyšlené.

Představení respondentů

Nela – žena, 57 let. Vystudovala filozofickou fakultu na VŠ na Ukrajině, v městě Dněpropetrovsk. Pracovala jako učitelka ukrajinského jazyka 19 let a jako učitelka ruštiny, další cizí jazyk učila 10 let. Před 20 lety se přestěhovala do České republiky. Teď pracuje jako koordinátorka Regionálního ukrajinského spolku ve východních Čechách. Vdaná, má dvě dospělé děti.

Olga – žena, 53 let. Vystudovala pedagogickou fakultu VŠ v Rusku, v městě Irkutsk. Pracovala 26 let jako učitelka matematiky na střední škole. Nyní bydlí na Ukrajině, pracuje jako zástupce ředitele technologického centra pro děti. Má jednoho dospělého syna.

Jiřina – žena, 53 let. Vystudovala státní univerzitu ve městě Irkutsk, Rusko, fakulta informačních technologií. Bydlí v městě Novokuzneck, Rusko. Víc než 20 let pracuje na střední škole jako učitelka informačních technologií. Má jednoho dospělého syna.

Maria – žena, 55 let. Vystudovala pedagogickou fakultu na VŠ v městě Ivano-Frankovsk na Ukrajině. Ve školství pracuje víc než 26 let. Před 20 lety se přestěhovala do České republiky. Teď pracuje jako asistent pedagoga v mezinárodní škole v městě Praha.

Alena – žena, 54 let. Vystudovala matematickou fakultu na VŠ v Moskvě, Rusko. Pracuje jako vysokoškolský učitel matematiky více než 23 let. Bydlí v městě Ivanovo, Rusko. Je vdaná, má jednoho dospělého syna.

Lída – žena, 60 let. Vystudovala pedagogickou fakultu v městě Balchaš, Rusko. Pracovala jako učitelka historie více než 7 let. Teď bydlí v městě Moskva, Rusko. Má dvě dospělé děti.

5 VLASTNÍ VÝZKUM

Pro výzkum byla zvolena technika polostrukturovaného rozhovoru. Všem účastníkům byl vysvětlen cíl prováděného výzkumu. Ještě před zahájením rozhovoru každý respondent byl požádán o souhlas s rozhovorem a informován, že všechny osobní údaje budou anonymní a právě z toho důvodu všechny respondenti byli označeni vymyšlenými jmény. Také respondentům bylo vysvětleno, že všechny získané informace budou využity pouze k účelům tohoto výzkumu. A že rozhovor bude nahráván.

Délka trvání rozhovoru byla přibližně půl hodiny, skoro stejná se všemi respondenty. Kvůli tomu, že respondenti bydlí každý v jiných zemích a také v jiných městech, rozhovory byly uskutečněny prostřednictvím internetu a rozhovory byly nahrané na notebook. Poté všechny rozhovory byly pečlivě přepsány a ty, které proběhly v ruštině, byly přeloženy do českého jazyka.

Data byla získávána v období od prosince do začátku dubna roku 2018, poté, co jsme respondent oslovili v průběhu listopadu a prosince roku 2017.

5.1 Kódy a kategorie

V této kapitole popíšeme, jak jsme vytvářeli kódy a kategorie v přepsaných rozhovorech. Kódování je jedná z fází výzkumu, založená na přístupu zakotvené teorie. Výzkumník sbírá empirická data, u nás je to přepsaný rozhovor. A pro to, aby mohla vzniknout teorie, musíme ten přepsaný rozhovor podrobit analýze kódováním. Cílem je rozkrytí obsahu sděleného v obecné rovině. Na základě kterého můžeme formulovat tuto teorii. Analyzovaný text bude rozebrán na jednotlivé části, které potom budou poskládané jiným způsobem, podle konceptualizace. Tyto jednotlivé části označujeme kódem, které spojuje určitý jev nebo pojem. A potom těmito spojitostmi vzniknou kategorie. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 211 – 212)

Přepsané rozhovory jsme podle popsané obsahové analýzy podrobili otevřenému kódování. Otevřené kódování začíná už vlastně při prvním průchodu textem. Cílem je seřadit jednotlivé téma analyzovaného textu. Kód zahrnuje konkrétní jevy do obecného konceptu. Více konceptu se slučuje do kategorie. Výsledkem otevřeného kódování je seznám kódu a kategorií, které dávají přehled textových témat.

Jednotlivé kódy jsme označili barevně. Kódy a k nim přiřazené kategorie jsme sepsali do tabulky.

5.2 Interpretace dat

V této podkapitole se budeme věnovat jednotlivým kategoriím. Rozhovory, které jsme nahráli a pečlivě doslovně přepsali, byly podrobeny kódování a vzniklé kódy byly přiřazeny do kategorií. Každý respondent byl označen prvním písmenkem podle jejich vymyšleného jména, například: J. a také číslem řádku, odpovídajícího kódu. Vzniklé kódy jsme rozdělili do kategorií. Celkem vzniklo šest kategorií:

1. Příprava na povolání
2. Postoj k Makarenkovi a Suchomlinskému
3. Inovativní metody
4. Hlavní myšlenky
5. Využití v současnosti
6. Osobní význam

Kategorie: Příprava na povolání

Tato kategorie vznikla z následujících kódů:

Délka praxe: A3, O3, J3, L3, M3, N3.

Cesta k pedagogice: A7, O5, J10, L5, M5, N7.

Tabulka č. 1. Charakteristika kategorií: Příprava na povolání

Kategorii	Kódy
Příprava na povolání	Délka praxe Cesta k pedagogice

Každému respondentu byla položena první otázka o délce praxe, která měla za cíl zjistit kolik roků se respondent věnuje pedagogickému povolání. Většinou všichni respondenti pracují dlouhodobě ve škole, přibližně kolem 24 let, což ukazuje na zkušenosti v práci s dětmi. Druhá otázka byla o tom, co přivedlo respondenta k pedagogice a měla za cíl rozpovídat respondenta, uvolnit ho. Všichni ochotně odpovídali a cesta k pedagogice u všech byla různá. Začínaje od obdivu svých učitelů na střední škole a, například, Marie nenáviděla školu, ten způsob vyučování a chtěla něco změnit.

Shrnutí: Na základě získaných dat můžeme pochopit, že všichni respondenti mají rádi své povolání a rádi pracují s dětmi.

Kategorie: Postoj k Makarencovi a Suchomlinskému

Tato kategorie vznikla z následujících kódů:

Úcta k autoritě klasiků: A15, O8, N14, M15, L8, J13.

Vzpomínky: N15, M12.

Tabulka č. 2. Charakteristika kategorií: Postoj k Makarencovi a Suchomlinskému

Kategorie	Kódy
Postoj k Makarencovi a Suchomlinskému	Úcta k autoritě klasiků Vzpomínky

Tato kategorie vznikla z kódů vytvořených z odpovědí na otázku, jestli pro respondenta jsou nebo nejsou klasici pedagogiky Makarenko a Suchomlinský autoritou. Většina respondentů odpověděla kladně. Někteří, například A. 15. přidala, že: *„Ale upřímně řečeno, myslím si, že člověk by měl mít dobré nápady a dát je do svých činností, aniž by se je snažil úplně zkopírovat: bude to nejspíš nesmysl.“*

Shrnutí: Na základě získaných dat můžeme udělat závěr, že všichni respondenti moc dobře vědí, kdo jsou Makarenko a Suchomlinský, protože všichni studovali vysokou školu v období, kdy se ještě díla těchto klasiků vyučovali a snažili použít v praxi.

Kategorie: Inovativní metody

Tato kategorie vznikla z následujících kódů:

Názor na pedagogické metody: A20, O12, N21, M19, L11, J21

Tabulka č. 3. Charakteristika kategorií Inovativní metody

Kategorie	Kódy
Inovativní metody	Názor na pedagogické metody

Tato kategorie vznikla z kódů v odpovědi na otázku, jestli respondent považuje metody a myšlenky autorů Makarenka a Suchomlinského za novátorské na svou dobu. Většina respondentů odpověděla kladně. Někteří, například N. řekla, že „*bohužel to vždy záleží na učiteli, na jeho přístupu a jak to chce v své praxi aplikovat*“ M. „*A oba dva, oba dva tyto pedagogové měli velký úspěch.*“ J. „*Ano, samozřejmě, v té době například metoda A.S. Makarenka o výchově v kolektivu byla zcela inovativní.*“

Shrnutí: Vzhledem k tomu, že všichni respondenti pocházejí ze států, které byly součástí bývalého Sovětského svazu, mají velké vědomosti o pedagogických metodách Makarenka a Suchomlinského.

Kategorie: Hlavní myšlenky,

Tato kategorie vznikla z kódu:

Důležité myšlenky: O. 15, N. 28, M. 47, L. 20,

Důležité myšlenky Makarenka: J. 43, N. 41, M. 62,

Důležité myšlenky Suchomlinského: N. 45, M. 71, J. 40.

Tabulka č. 4. Charakteristika kategorií: Hlavní myšlenky

Kategorie	Kódy
Hlavní myšlenky	Důležité myšlenky Důležité myšlenky Makarenka Důležité myšlenky Suchomlinského

Tato kategorie vznikla z kódů v odpovědi na otázku, která se týká názoru respondentů na nejvýznamnější myšlenky a metody Makarenka a Suchomlinského. Odpověď na tuto otázku předpokládá obeznámenost s metodami obou autorů. Například: O. *„Nejvíce inspirující a nejdůležitější je právě tato hlavní myšlenka, že výchova dětí v lásce a výchova dětí v týmu na prvním místě.“* Nebo N.: *„Pro mě osobně byly moc blízké myšlenky Suchomlinského, který hodně zakládal na výchově dětí, považoval dítě za zrcadlo rodiny“.*

Shrnutí:

Na základě získaných dat lze konstatovat, že všichni respondenti dobře znají metody a myšlenky Makarenka a Suchomlinského.

Kategorie: Využití v současnosti

Tato kategorie vznikla z kódu:

Uplatnění metod: A. 32, O. 19, N. 36, M. 32, 84, L. 16, J. 32.

Způsob využití metod: A. 42, O. 35, N. 59, M. 120, L. 38, J. 62.

Metody v praxi: A. 32, O. 24, N. 24,47, M. 81, L. 24, J. 49.

Tabulka č. 5. Charakteristika kategorií: Využití v současnosti

Kategorie	Kódy
Využití v současnosti	Uplatnění metod Způsob využití metod Metody v praxi

Tato kategorie vznikla z kódů v odpovědi na otázku o názoru respondentů, jestli v dnešní době je možnost uplatnění metod Makarenka a Suchomlinského. Skoro všichni respondenti si byli jistí, že metody těchto významných pedagogů je možno využívat v současné době. Například N.: „*prověřené časem metody, které se dají uplatnit jak v kolektivní, tak v individuální výchově. A nejen na základní škole, ale stejně na střední a na vysoké nebo v kterémkoliv kolektivu.*“ Také hodně zajímavá myšlenka M.: „*Čas a děti se změnily, tolik, že vlastně takové komuny, které organizoval Makarenko, to už spíš atavismus, ale jsou takové užitečné věci, jako například sociální adaptace, odpovědnost, partnerství, láska k práci, tak že určitě, to určitě by se dalo teď používat. Navíc bych mohla říct, že to je takový moderní deficit v dnešní době, že k tomu bychom mohli směřovat a rozvíjet. Nu a hu-*

mánní výchovu Suchomlinského a výuku přes krásu, myslím, že hodně, hodně teoretiku a praktiku v pedagogice používají stále. „

Shrnutí: Analýzou získaných dat se dá odpovědět na hlavní výzkumnou otázku o možnosti využití metod Makarenka a Suchomlinského v současné pedagogice.

Kategorie: Vlastní vztah

Tato kategorie vznikla z kódu:

Osobní význam metod: A. 36, O. 28, N. 50, M. 97, L. 31, J. 55.

Tabulka č. 6. Charakteristika kategorií: Vlastní vztah

Kategorie	Kódy
Vlastní vztah	Osobní význam metod

Tato kategorie vznikla z kódů v odpovědi na otázku o osobním významu pro respondenty výchovných metod Makarenka a Suchomlinského. Odpovědi byly docela různé. Například A.: „*Jako předmět ke studiu*“. Nebo O.: „*pro mě osobně, jsou velmi důležité, protože používám je nejen pro práci, ale i při výchově svého syna, jsem použila metodu Suchomlinského výchova v lásce.*“ N. má názor, že: „*To jsou základy naší pedagogiky, na tom ona stojí. Osobně si myslím, že je třeba více s nimi seznamovat nejen učitele, ale také v první řadě rodiče.*“ M.si myslí, že: „*že bez takových osobností jako Komenský, neměli by dnešní pedagogiku. Stejným způsobem i bez pedagogiky Makarenka i Suchomlinského ta pedagogika by nevypadala tak, jak vypadá teď.*“

Shrnutí: Na základě zjištěných dat se dá udělat názor na to, jak nahlízejí současní pedagogové na myšlenky a metody A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského.

5.3 Hodnocení výsledku výzkumu

Hlavním cílem Praktické části závěrečné práce byla analýza názoru současných pedagogů na význam pedagogického dědictví A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského. Pro naplnění tohoto cíle jsme oslovili šest osobností, které mají vysokoškolské pedagogické vzdělání a dlouhodobě pracují ve školství. Dále metodou kvalitativního výzkumu, pro kterou byl zvolen polostrukturovaný rozhovor byl prováděn výzkum. Na začátku výzkumu respondentům byly položeny výzkumné otázky. Byla položena hlavní výzkumní otázka: *Je možné se metody A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského využít v současné pedagogice?* Dále byli položeny otázky, které tvoří kostru výzkumného rozhovoru:

Byly podle Vás myšlenky a metody těchto pedagogů novátorské pro svou dobu?

Myslíte si, že se dají uplatnit tyto jejich myšlenky a metody v dnešní době?

Jakou myšlenku autorů pokládáte za inspirativní a nejdůležitější pro současnost?

V úvodu praktické části jsme popsali, z jakého důvodu byli použité ve výzkumu nejdříve rozpracované jednotlivé otázky. Nejdříve byly položeny otázky jednoduché, navazující uvolňující atmosféru a povzbuzující respondenty k povídání. Poté byly položeny otázky pro zjištění znalosti respondenta o významných pedagozích A. S. Makarenko a V. A. Suchomlinském. Dále následovalo zjištění názoru odborníku na myšlenky a metody Makarenka a Suchomlinského. A také jsme se zeptali na to, jak odborníci vidí možnosti uplatnění metody a myšlenek těchto významných pedagogů v dnešní době. Poté výzkumníka zajímal názor respondenta na to, jakou myšlenku autoru ony pokládají za inspirativní a nejdůležitější pro současnost. Poslední část rozhovoru byla věnována otázkám, které byli více méně osobní pro respondenty a to o osobním významu výchovných metod A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského. Dále chtěli jsme vědět názor respondenta na to, jestli současné pedagogové mají ponětí, jestli vůbec vědí o těchto významných osobnostech.

Respondenty ochotně odpověděli na položené otázky, odpovědi byly nahrány a poté pečlivě přepsány a odpovědi v ruštině ještě byli přeloženy do jazyka českého. Poté výzkumník přestoupil k vyhodnocení získaných odpovědí metodou kódování. Nejdříve v přepsaném rozhovoru byli označeny společné pojmy, které se objevily v odpovědích, a tímto pojmem byl přidělen kód.

Sledujícím krokem bylo seskupení těchto kódů do kategorií. Bylo vytvořeno šest kategorií, se kterými proběhla další práce. Získané údaje byly seskládány dohromady novým způsobem a bylo vytvořeno propojení mezi kategoriemi. To se dělo pomocí axiálního kódování.

Pote pomocí selektivního kódování byl vytvořen příběh, který odpověděl na všechny položené otázky: hlavní výzkumnou otázku a dílčí otázky.

V odpovědi na hlavní výzkumnou otázku, jestli *Je možné se metody A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského využít v současné pedagogice?*, všechny respondenty odpověděli, že samozřejmě je to možné. Na dílčí otázku: *Byly podle Vás myšlenky a metody těchto pedagogů novátorské pro svou dobu?*, všechny respondenty odpověděli s jistotou, že ano, byli. A takové jednotné názory ukazují, že tito lidé opravdu vědí, o čem mluví. Na další dílčí otázku: *Myslíte si, že se dají uplatnit tyto jejich myšlenky a metody v dnešní době?*, respondenty daly různorodé odpovědi, které ve výsledku shodují na pozitivní odpovědi. Na poslední dílčí otázku: *Jakou myšlenku autorů pokládáte za inspirativní a nejdůležitější pro současnost?*, respondenty skoro všechny, až na některou výjimku, také moc dobře věděli obsah práci a díla A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského a dali odpovědi, které se klidně dá použít jako inspiraci pro rozpracování současné pedagogické metody.

6 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Hlavním cílem výzkumné části závěrečné práce bylo zjistit názor odborníků na otázku, zda a jak se metody a myšlenky A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského využívají v současné pedagogice. A také pomoci výzkumných otázek bude zjišťováno: Jak se dívají současní pedagogové na význam osobností A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského. Dále cílem bylo zjistit, jaké myšlenky těchto významných pedagogů respondenti pokládají za inspirativní a nejdůležitější pro současnost.

Všechny odpovědi respondentů, které byly vzájemně provázány a směřovaly k jedinému cíli, byly rozděleny do kategorií, jako: Příprava na povolání, Postoj k Makarencovi a Suchomlinskému, Inovativní metody, Hlavní myšlenky, Využití v současnosti, Vlastní vztah.

První kategorie Příprava na povolání vznikla z kódu Délka praxe: A3, O3, J3, L3, M3, N3. a Cesta k pedagogice: A7, O5, J10, L5, M5, N7. A tato kategorie shrnula odpovědi respondentů o tom, kolik let se věnují svému povolání a jak k němu přišli. Na základě získaných dat můžeme pochopit, že všichni respondenti mají rádi své povolání a s láskou pracují s dětmi.

Druhá kategorie Postoj k Makarencovi a Suchomlinskému vznikla z kódu: Úcta k autoritě klasiků: A15, O8, N14, M15, L8, J13. a Vzpomínky: N15, M12. Na základě získaných dat můžeme udělat závěr, že všichni respondenti moc dobře vědí, kdo jsou Makarenko a Suchomlinský, protože všichni studovali vysokou školu v období, kdy se ještě díla těchto klasiků vyučovala a snažili se je použít v praxi.

Další kategorie Inovativní metody vznikla z kódu: Názor na pedagogické metody: A20, O12, N21, M19, L11, J21. Vzhledem k tomu, že všichni respondenti pocházejí ze států, které byly součástí bývalého Sovětského svazu, mají velké vědomosti o pedagogických metodách Makarenka a Suchomlinského.

Následující kategorie Hlavní myšlenky vznikla z kódu: Důležité myšlenky: O.15, N.28, M. 47, L. 20, Důležité myšlenky Makarenka: J.43, N.41, M.62, Důležité myšlenky Suchomlinského: N.45, M. 71, J.40. A týká se názoru respondentů na nejvýznamnější myšlenky a metody Makarenka a Suchomlinského. Odpověď na tuto otázku předpokládá obeznáme-

nost s metodami obou autorů. Na základě získaných dat lze konstatovat, že všichni respondenti dobře znají metody a myšlenky Makarenka a Suchomlinského.

Dále následuje kategorie Využití v současnosti, která vznikla z kódu: Uplatnění metod: A. 32, O. 19, N.36, M.32, 84, L.16, J.32., Způsob využití metod: A.42, O.35, N. 59, M. 120, L. 38, J.

62., Metody v praxi: A. 32, O. 24, N. 24,47, M. 81, L. 24, J. 49. při odpovědi na otázku o názoru respondentů, jestli v dnešní době je možnost uplatnění metod Makarenka a Suchomlinského. Skoro všichni respondenti byli si jisti, že metody těchto významných pedagogů je možno využívat v současné době. Analýzou získaných dat se dá odpovědět na hlavní výzkumní otázku o možnosti využití metod Makarenka a Suchomlinského v současné pedagogice.

Poslední kategorie Vlastní vztah vznikla z kódu: Osobní význam metod: A. 36, O. 28, N. 50, M. 97, L. 31, J. 55. při odpovědi na otázku o osobním významu pro respondenty výchovných metod Makarenka a Suchomlinského. Na základě zjištěných dat se dá udělat názor na to, jak nahlízejí současní pedagogové na myšlenky a metody A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského.

7 DISKUSE

Tato kapitola bude věnována diskusi mezi odborníky, kteří byli oslovení ohledně provedeného výzkumu a výzkumníkem. Celá Praktická část naší práce se zabývala otázkami, týkajícími se názoru pedagogů a učitelů na význam metod a myšlenek klasiků pedagogiky A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského. Všechny námi oslovení pedagogové mají velké znalosti o těchto významných osobnostech a také velkou úctu k jejich metodám a myšlenkám. Například: A. na otázku: **Jsou pro Vás autoritami klasické pedagogiky A. S. Makarenko a V. A. Suchomlinskij?**, odpověděla: *Absolutně. Ale upřímně řečeno, myslím si, že člověk by měl mít dobré nápady a dát je do svých činností, aniž by se je snažil úplně zkopírovat: bude to nejspíš nesmysl. A z tímto názorem, že úplně kopírovat cizí způsoby, je nesmysl, souhlasíme. Dále podíváme se na odpověď na tuto otázku J.: Dnes mnohým rodičům jména Anton Makarenko a Vasily Suchomlinský nic neříkají. Zatím jsou to lidé, jejichž přínos k rozvoji pedagogiky nelze podceňovat. A.S. Makarenko - jeden ze čtyř velkých učitelů dvacátého století, který určil cestu pedagogického myšlení současnosti. V. A. Suchomlinský kladl velmi vysoké nároky na osobnost učitele jako vůdce a organizátora vzdělávacího procesu. Také stejný názor, že, jsou to lidé, jejichž přínos k rozvoji pedagogiky nelze podceňovat, má M. samozřejmě, jsou autoritami pro mě a přiznám se, že hodně těch jmen, které pracovaly se zraněnou dětskou duší neznám v pedagogice. N. odpověděla na tuto otázku takto: Samozřejmě to byly a jsou velké autority a klasiky pedagogiky pro mě i pro moje kolegy. Pod těmito slovy se podepíšeme také!*

Zjišťovali jsme, zda je možné využití jejich způsobu výchovy v současné době. A. má na to takový názor: *To, co řekla dříve - možnosti za všech okolností. Je možné mít zájem (a nezbytné) pouze upřímný zájem o toho, na koho je učitelská činnost zaměřena. Podle nás: ano, hodně záleží na tom, s kým učitel pracuje. Také přikláním se k názoru na tuto otázku J.: Myšlenky a metody A. S. Makarenka a V. Suchomlinského lze plně doporučit i dnes. Konkrétně myšlenky pedagogického cíle učitele, vztahy učitelů a žáků, samostatná práce učitele, jeho zkušenosti, tvořivost učitele a jeho svobody, stejně jako různé pedagogické metody učitelů. Podle mého názoru jsou tyto myšlenky důležité v dnešní době, stejně jako v jakékoliv jiné, po-*

kud existuje společnost, bude i učitel. Souhlasíme s tímto názorem, že metody těchto významných pedagogů plně lze doporučit i dnes. Nejvíce odpovíděla na tuto otázku M. Ona sřekla: Bohužel naše doba není tak klidná, jak se zdá. I sem tak vypukují různé hrozné věci v podobě válek, živlů, neshod. A hodně, hodně dětských životu je v ohrožení. Jejich psychika samozřejmě tím trpí. A vlastně bylo by hezky, aby byly vypracované, já se myslím, že jsou, ale aby i obyčejný učitel věděl, že jsou metodiky od pedagogů, kteří se s tím setkali a vlastně nezáleží na tom, bylo to před 100 lety, nebo v dnešní době. A ještě navíc my, jako obyčejní učitelé, měli by jsme mít přehled o tom, jak vlastně pracovat, když k nám do kolektivu přijde dítě, které zažilo nějakou strašlivou věc, buď to válka, nebo osobní nějaké trauma. A vlastně jak pomoc tomu dítěti ven z toho utrpení a jak pomoc jemu nejen přežit to tam, ale i pokračovat dál v životě, nějak to překonat a snažit to dítě zapojit do kolektivu, k dětem, které to nezažily a nemají podobnou negativní zkušenost jak tohle dítě. Takže myslím si, že i v dnešní době jsou aktuální jejich myšlenky a metody. Z její odpovědi je znát, jak je člověk obeznámen se situací v dnešním světě a hodně, hodně by to rád změnil k lepšímu. Také se myslíme, že bylo by vhodné, aby metodiky současné byly by propojené s metodikami klasickými, které se osvědčily. S tímto souhlasí také N.: Ano, jsou to prověřené časem metody, které se dají uplatnit jak v kolektivní, tak v individuální výchově. A nejen na základní škole, ale stejně na střední a na vysoké nebo v kterémkoliv kolektivu.

Také nás zajímal názor odborníků na otázku: **Jakou myšlenku autorů pokládáte za inspirativní a nejdůležitější pro současnost?** Protože pedagogové, kteří se zúčastnili našeho výzkumu, mají dlouholetou praxi v pedagogice a práci s dětmi. N. na tuto otázku řekla, že: Pro moderní dobu považuji za velmi důležité používat Makarenkovou metodu výchovy člověka v kolektivu, jak ve škole, tak stejně i v práci. Je skutečně důležité důvěřovat a dávat svobodu vyjadřovat se a projevat svoje nadání. Od V. Suchomlynského se mi líbí myšlenka, že člověk může být vychováván pouze láskou. M. má názor, že: Třeba ta jeho mysl, Makarenka, že když chceš vychovat mladého člověka, tak nesmíš mu připomínat to, co bylo špatného do teď. On vlastně odmítal na konci i brát takové ty zprávy, které vedla policie, a kde bylo popsáno, co ten človíček provedl a vlastně, co všechno špatného udělal. On vlastně vzhlížel na toho člověka, jako na nového člověka a dával mu šanci. Suchomlynský, takže on vlastně viděl velkou roli humanizmu při výchově děti

v poválečném období. Takže vlastně samozřejmě bylo to novátorské. On přišel s tou velkou, velkou láskou k dítěti a říká, že všechno dobré v dětské duši dá vypěstovat jenom dobrem, láskou a naučit to dítě vidět všechno hezké v tom světě, který je kolem toho dítěte, jako je příroda, mezilidské vztahy a kultura, umění a tak. J. řekla, že: Škola, jak byla kdysi určená významným pedagogem V. Suchomlinským, není jen místem, kde děti získají znalosti a dovednosti, ale také místem pro utváření duchovního světa dítěte. Makarenko napsal: "Problematika výchovy a vzdělávání se nemůže omezovat jen na výuku. Vzdělávací proces probíhá nejen ve třídě, ale doslova na každém čtverečném metru naší země. Výchovná práce řídí celý život žáka. Pro O. je hodně důležité: Nejvíce inspirující a nejdůležitější je právě tato hlavní myšlenka, že výchova dětí v lásce a výchova dětí v kolektivu na prvním místě.

Jak je vidět z těchto odpovědí, všichni respondenti vědí, o čem mluví, protože na území jak Ruska, tak Ukrajiny Makarenko a Suchomlinský se považují za klasiky, které je nutno studovat. Jak řekla N.: *Na univerzitě studovali jsme jejich díla a pak jsme se snažili jejich rady a zkušeností použít v praxi. V roce 1984 navštívila jsem s dětmi muzeum V. Suchomlinského v městečku Pavliš, a byla jsem velice inspirovaná jeho prací. M. také má zkušenosti: Když jsem nastoupila do pedagogické školy, vlastně v pedagogice, hodně, hodně jsme studovali metodiku jak Makarenka tak i Suchomlinského.* Další respondenti se nezmínili, že by studovali na vysoké škole metody Makarenka a Suchomlinského, ale myslíme, že prostě na to nepřišla myšlenka. Podle našich zkušeností, i studenti, kteří na střední škole jak povinný element programů přečetli Pedagogickou poemu Makarenka. A ti, koho ta kniha zaujala, stejně tak, jako výzkumníka, začali se zajímat pedagogikou.

A přišli k pedagogice různými cestami. Někteří pod vlivem učitele, kteří vyučovali na střední škole. Jako například J.: *Všechno pochází z dětství. V naší malé vesnici, vzdálené od kulturních a vzdělávacích center, byl celý život dětí a dospívajících neodmyslitelně spojen se školou. V něm jsme obdrželi nejen znalosti, ale také strávili celý volný čas. A naši učitelé tam byli vždycky pro nás. Naučili nás, abychom si mysleli, byli příkladem profesionality a lidskosti. Chtěla jsem být jako oni. Tak jsem se chtěla stát učitelem ve škole. Nebo také O.: Rozhodla jsem se stát učitelkou poté, co jsem ve škole měla velmi zajímavou učitelku matematiky a rozhodla jsem*

se ji následovat v její stopách, být stejná jako ona. Stejně u L.: Moji učitelé - po historii a literatuře.

A překvapila nás M.: Má cesta k pedagogice byla docela zajímavá, protože od dětství nenáviděla jsem školu. Nenáviděla jsem ten způsob výuky a vlastně chtěla jsem něco měnit. A proto jsem rozhodla po ukončení školy, že půjdu a stanu se učitelkou a vyzkouším něco nového. A budu jinak děti učit, než učili nás. Také netypická cesta byla u A.: Nevím: moje rodiče podle vzdělání učitele (táta učil celý život na střední škole, moje matka – v odborných školách, pak dlouhou dobu pracovala v knihovně, a později - opět učila již v hudební vysoké škole), takže kde jsem musela jít? Panenky učila, medvídky, a pak jsem byla „připojena“ k zaostalým, a to mi nevadilo, a studovat pro mně bylo snadné a zábavné. A učit znamená sdílet.

Takže jsme přišli k závěrům, že jsme pro výzkum této práce správně zvolili respondenty, kteří jsou skuteční odborníci v pedagogice a výchově dětí.

8 DOPORUČENÍ

Táto část naší závěrečné práce se bude věnovat doporučení pro praxi. Jak by na základě provedeného výzkumu bylo možné udělané závěry aplikovat v realitě. Rozdělíme tato doporučení na jednotlivé body.

1. Nejvyšším cílem každého pedagoga - rodiče, učitele a dospělých obecně - je rozumně vést děti na cestě života a postavit je do pozice bojovníků za lepší život na Zemi.
2. Žádná činnost učitele by neměla zůstat stranou od postavených cílů.
3. Žádná pedagogická metoda nemůže jednou a navždy být prohlášena za užitečnou nebo škodlivou.
4. Samostatná metoda může být pozitivní i negativní; rozhodující je fungování celého systému prostředků.
5. Žádný systém výchovných prostředků nemůže být vytvořen jednou provždy: musí být změněn a zdokonalován v souladu s vývojem dítěte a progresivním pohybem společnosti.
6. Každý prostředek musí být pedagogicky vhodným, což je testováno empiricky.
7. Nekopírovat, neopakovat naslepo metody Makarenka a Suchomlinského, ale realizovat jejich nápady, jejich myšlenky o pedagogickém umění v nových podmínkách.
8. Stvořit metodiku pro školní učitele, kteří pracují s dětmi, které zažily válečný konflikt nebo jinou těžkou situaci.
9. Myslíme, že metody Suchomlinského by se hodily při práci s týranými a zneužívanými dětmi.
10. Také koncepce vzdělávání pro rodiče podle Suchomlinského byla by hodně užitečná pro mladé rodiny.

Stvoření nového přístupu v pedagogice je cesta intelektuální a rozumová. Tahle cesta vrací nás do školních lavic, obrací nás ke čtení knih a celkově vede k rozšiřování obzoru. Nikdy bychom neměli rezignovat na kladení otázek a zpochybňovat vše zažité „pravdy“. Třeba to, že něco se nějak dělalo přece vždycky, vůbec neznamená, že se jedná o nejlepší řešení. Nové cesty znamenají další možnosti, nové zdroje přinášejí čerstvou inspiraci a nečekaná propojení. I když se říká: Všechno nové, je dobře zapomenuté staré. V současné době je pro budoucí a nyní pracující učitele k dispozici celá řada pedagogických pozorování, didaktických principů, myšlenek a poznatků, které vědečtí pracovníci, veřejní činitelé, spisovatelé a praktici stanovují ne desetiletí a staletí, ale už po tisíciletí.

ZÁVĚR

Pedagogická práce V. A. Suchomlinského byla ještě za jeho života vysoce oceněna. A. S. Makarenko neměl žádné ocenění za svou bezprecedentní pedagogickou činnost. Je významné, že během posledního srdečního záchvatu, ke kterému došlo 1. dubna 1939 Antonovi Semenovičovi na stanici Goličyno poblíž Moskvy, geniální pedagog, několik minut před svou smrtí, stihl vyslovit známou frázi: "Jsem spisovatel Makarenko". On neodvážil se nazvat učitelem. Řád Rudého praporu práce Makarenko získal za svou literární práci. Pedagog Makarenko se neustále setkával s opozicí, spisovatelství a literatura byli do značné míry nucené. Oba dva významní pedagogové žili, bohužel, krátké životy: Makarenko - 51, Suchomlinský - také 51. Navždy zapsali svá jména do dějin pedagogiky. Ve skutečnosti to jsou pedagog a jeho následovatel. A možná, hlavní zásluhou následovatele (Suchomlinského) je to, že vysoce a přesvědčivě prokázal životaschopnost a perspektivu neocenitelného dědictví Antona Semenoviče Makarenka.

Cílem této Bakalářské práce bylo zjistit názory současných pedagogů na význam osobnosti A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského a odpovědět na otázku jestli je možné využití metod těchto klasiků pedagogiky v současném výchovném procesu podle názoru vzorku vybraných respondentů. Práce je rozdělena na dvě části a to Teoretickou a Praktickou.

Teoretická část se věnuje osvětlení tématu pedagogického dědictví A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského v literatuře a dokumentech dostupných nejen v českém jazyce, ale i v ruskojazyčných originálech. A také jsme popsali koncept sociálního vzdělávání A. S. Makarenka a pilíře humanistického systému vzdělávání V. A. Suchomlinského. Dále jsme popsali společné a rozdílné rysy výchovných systémů obou pedagogů. Třetí kapitola je navazující na Praktickou část a věnuje se podrobněji výchovným systémům Makarenka a Suchomlinského.

Praktická část je věnována kvalitativnímu výzkumu, který jsme provedli formou polostrukturovaného rozhovoru na vybraném vzorku oslovených respondentů z různých zemí, kteří jsou pedagogy s dlouhou praxí. Závěr praktické části popisuje výsledky provedeného výzkumu.

Jak říká jedno ruské přísloví: Nelze pochopit nekonečnost (ve volném překladu). Právě takovou vesmírnou nekonečností se zdají život a dílo významných sovětských pedagogů

20. století A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského. V průběhu rozhovoru s respondenty bylo jasné jaké zajímavé a aktuální téma jsme otevřeli. A také jsme pochopili, že obsah této práce nestačí pro výstižné, hloubkové pochopení systémů vzdělávání těchto klasiků pedagogiky.

Mění se svět, život, postoje a zvyky, politický a ekonomický řád.

Nicméně škola byla a zůstává nejdůležitější a hlavní instituce výchovy člověka. A pro každé dítě a dospělého jsou škola především pedagogové a učitelé. A pro to, aby dítě vyrůstalo šťastné, připraveno k životu ve společnosti, měli by být spojené síly a možnosti jak pedagoga, tak i rodičů a učitelů. Metody jak současné, tak klasické pedagogiky.

Škola, jak bylo kdysi určeno významným pedagogem V. Suchomlinským, není jen místem, kde děti získávají znalosti a dovednosti, ale také místem pro formování duchovního světa dítěte. Aby bylo toto prostředí nejvhodnější, dokonalé, pedagogové bojují od prvního dne založení školního procesu. Makarenko napsal, že výchovná problematika, způsob výuky se nemůže omezovat pouze na výuku, tím více je nemožné, protože vzdělávací proces skutečně nejen ve třídě, ale doslova na každém čtverečním metru naší země. A je nezbytné, aby pedagogika zvládla prostředky vlivu, které by byly tak univerzální a silné, že když se náš žák setká s jakýmikoli škodlivými vlivy, a to i těmi nejsilnějšími, aby byly zničeny naším vlivem. Proto si v žádném případě nedokážeme představit, že tato vzdělávací práce může být pouze ve třídě. Vzdělávací práce řídí celý život studenta.

To je hlavní požadavek na osobnost učitele - být učitelem po celý život, a nikoliv pouze uvnitř zdí školy. Suchomlinský zdůraznil, že pokud se učitel stane přítelem dítěte, je-li toto přátelství osvětleno vznešeným nadšením, impulzem k něčemu světlému, rozumnému, v srdci dítěte se nikdy neobjeví zlo. A jestliže jsou ve školách plaché, nedůvěřivé a někdy i zlé děti, pak je to jen proto, že učitelé je nepochopili, nenalezli k nim přístup, nedokázali se stát jejich společníky. Vzdělávání bez přátelství s dítětem, bez duchovního společenství s ním lze přirovnat k tápání ve tmě.

Každý nový den nás odděluje od doby, ve které žili a pracovali A. S. Makarenko a V. A. Suchomlinský. V průběhu času myšlenky a skutky velkých lidí nezůstanou zapomenuti, ale přetrvávají pro další generace.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BENDL, Stanislav, 2014. Nárys sociální pedagogiky. Dostupné na <http://vzdelavani-dvpp.eu/download/opory/27bendl.kn.bl.TISK.pdf>
2. BEDNÁŘOVÁ, Tetjana, 1988a. V. A. Suchomlinskij a jeho význam pro současnou socialistickou školu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
3. BEDNÁŘOVÁ, Tetjana, 1988b. V. A. Suchomlinskij a jeho pedagogický odkaz: (k 70. výročí narození). 1. vyd. Praha: Československá redakce VN MON.
4. FROLOV, A., 2006. A. S. Makarenko v SSSR, Rusku a světě. N. Novgorod, ISBN 5-85152-546-0
5. GRICENKOVÁ, Larisa, 2003. Osobní a sociální pojetí A. S. Makarenko v moderní pedagogice. Srovnávací analýza tuzemského i zahraničniamakarenkova díla. Volgograd, 54083. ISBN 5-7087-0114-5 : 500
6. GONČAROVÁ, Ksenia. 2006. Styly pedagogické činnosti A. S. Makarenko a V. A. Suchomlinského. Dostupné na: <https://search.rsl.ru/ru/record/01003260567>
7. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
8. CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: GradaPublishing, 2007. ISBN 978 - 80 - 247 - 1369 - 4.
9. KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
10. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2009. Pedagogický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.
11. PECHA, Libor, 1988. A.S. Makarenko - pedagog, spisovatel, člověk: (komentovaný výběr z díla). 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
12. STRAUSS, Anselm L. - CORBIN, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Anselm Strauss, Juliet Corbinová. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 808583460X.
13. STRAUSS, Anselm. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky, metody zakotvené teorie Přel. S. Jeřek. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-858-3460- X
14. ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry. Praha: Portál, 2007. ISBN 978 - 80 - 7367 - 313 - 0.

PŘÍLOHA I: RECENZE NA KNIHU PEDAGOGICKÁ POEMA

Rok 2016. autor: Galina Meďannik

Úvod

V 2016 roce to bude 80 let, kdy byla vydána kniha „Pedagogická poema“. První vydání ve třech částech se objevilo v roce 1936 a má neobvyklou desítiletou historii napsání. Je to moc zajímavá kniha, při pozorném čtení s dá proniknout do hlubin vědomí jejího autora - velkého znalce lidské psychiky.

Krátký životopis A. S. Makarenka

Anton Semjonovič Makarenko - uznávaný klasik světové a sovětské pedagogiky. V roce 1988, rozhodnutím UNESCO byl zařazen do seznamu čtyř učitelů na světě, kteří určují styl pedagogického myšlení ve XX století. Je to - John Dewey, George Kershenshtayner, Maria Montessori a Anton Makarenko.

A. S. Makarenko se narodil 13. března 1888 v m. Belopoľe (nyní Sumskaja oblast, Ukrajina). Od roku 1904 začal učit. V roce 1917 vystudoval v m. Poltava Pedagogický institut. Do roku 1920, kdy stal ředitelem kolonie, už měl 16 let zkušeností s výukou. Byl ředitelem kolonie jim. M. Gorkého a komuny F. E. Dzeržinského až do roku 1935, po kterém byl Makarenko převeden do Kyjeva jako zástupce náčelníka Oddělení pracovních kolonií NKVD Ukrajinské SSR, současně krátkodobě vedl kolonii v m. Brovary u Kyjeva. Přímé pedagogické práci se věnoval 32 let. Od února 1937 žil v Moskvě a zabýval se literární činností. Zemřel 1. dubna 1939 v příměstském vlaku, když jel do vydavatelství „Dětská literatura“. O sobě říkal: „Jsem především nejen učitel, ale všude a vždy pedagog“.

Během svého krátkého života A. S. Makarenko splnil hlavní čin: dal start do života bývalým mladistvým pachatelům, vychoval je, otevřel jim kulturu, dal vzdělání, naučil je být šťastnými! Stal se jejich otcem...

Začátek práce nad knihou.

Pedagogickou poemu můžeme nazvat Příručkou učitele. Nad touto knihou Anton Semenovič pracoval 10 let, od roku 1925 do roku 1935. Kniha věnována A. M. Gorkému – velkému příteli kolonie pro mladistvé zločince.

Poema byla nejdřív zamyšlena jako pedagogická práce, která stanoví principy a metody výchovu nového člověka. Ale Makarenko brzy si uvědomil, že tato kniha bude chápána pouze odborníky a on hledal běžného čtenáře. Z tohoto důvodu se autor zříká formy paměti a vybírá formát beletrie. Tři části „Pedagogické poem“ - tři etapy formování a vývoje kolonie Gorkého.

Historie školství zná různé formy organizace výchovně vzdělávacího procesu. Každá z těch forem byla vytvořena pro provádění určitého obsahu za určitých podmínek, které se neustále mění. Hledání nových forem pedagogické praxe ve 20-30-tých letech byl kvůli přechodu společnosti na nový, kvalitativně jiný stav. Stvoření A.S. Makarenkova systému výchovy neplnoletých v kolonii M. Gorkého byl odrazem společenských změn v státě. Po obdržení úkolu uspořádat kolonii pro mladistvé pachatele Makarenko byl přesvědčen o jedné věci: „Nového člověka musíme vychovávat jinak“. Ale jak to udělat nikdo nevěděl. Noví lidé museli být vychováni ze věrejších zločinců, bezdomovců. Je to velmi těžké, zvláště, když země je v troskách a co je nejdůležitější, nikdo nezná potřebné způsoby výchovy. Autor říká, že dělal spoustu chyb, když vytvářel kolektiv z lidí, kteří byly zvyklí na způsob života zločinců.

Promyšlená a procítěná autorem hlavní linie příběhu knihy. Tři části "Pedagogické poem" - tři etapy formování a vývoje týmu kolonie Gorkého.

Analýza knihy

První část začíná tím, že do kolonii přijelo prvních šest svěřenců. Děj se vyvíjí takovým způsobem, že scény zobrazující napadení pedagogických pracovníků, mění se na situaci, které opět vrací kolonii na začátek práce. To jsou krádeže a útoky na venkovní sklepy, rvačky. Vypuknutí antisemitismu, nález mrtvého dítěte v ložnici děvčat. Makarenko věřil v své svěřence, "vždy se cítil na prahu vítězství, to zname-

nalo být nenapravitelným optimistou". Krok za krokem tým získává sílu na nové výzvy.

Ve druhé části má autor za cíl povědět o hlavním nástroji výchovy, týmu ukázat dialektiku jeho vývoje. Tato část ukazuje různé aspekty života v již vytvořeném týmu. Autor vykresluje postavy v různých situacích, v každé epizodě je cítit jeho víra v kluky, přání pro ně lepšího života. Kolonisté pracují, mají zájem o divadlo. Autor popisuje, jak vypadají jeho chovanci, že všichni zdraví, mají svalnatá těla a tenké pasy. Je na ně zkrátka pyšný. Kluci jsou rádi, když doprovázejí své nejlepší kamarády na dělnickou školu, šťasten je také Makarenko, neboť je to významný a slavnostní moment. Vrcholem druhé části je konání valné hromady kolonistů, která se zabývala otázkou stěhování do Kuryaže. Odpovědnost, napětí a nebezpečí tohoto okamžiku spolu s Makarenkem a jeho kolonisty cítí živě i čtenář.

Ve třetí části autor vynaložil velkou energii a ukázal, že silou kolektivu tato transformace prochází jednodušeji a rychleji. Makarenko s takovou radostí a pýchou popisuje události, že se čtenář raduje z hezčí kolonie a co je nejdůležitější - samotné děti, které nyní tvoří jediný sjednocený bojový tým.

A pak následuje rozuzlení děje. To jsou dvě rozhodující události v životě kolonie. Jedna z nich - příjezd Gorkého ke kolonistům, další - propuštění Makarenka z jeho postu hlavy kolonie Gorkého jako pedagoga, který použil "ne sovětský" vzdělávací systém. Dogmata pedagogiky spojeným úsilím obdržely vítězství nad samostatným, kreativně myslícím člověkem.

V knize Makarenko mluví o skutečných událostech, o lidech ze života. Většina z hrdinů knihy jsou konkrétní lidé. Některým z nich autor nechal skutečné jména, jiným nevýznamně změnil. Totéž lze říci o samém Poemě. Události, které tvoří její základ, přesně popisují fáze růstu kolonie Gorkého. Ale také jsou v knize autorský smyšlenky.

Hlavní postavou knihy Makarenka je kolektiv. Způsoby jejího vzniku, vývoje a konečně aktivní kroky, tvoří základ obsahu „Pedagogické poemy“. Ale kolektiv to není něco neosobního. Opravdový kolektiv skládá se z různých jedinečných jednotlivců. To je důvod, proč v „Pedagogický poemě“ s obrazem kolektivního růstu se před námi odvíjí osud jednotlivců, nejpozoruhodnějších jejich členů. Mezi nimi - zakladatelů kolonie: Zadornov, Burun, Taranec. Kolonisté prvního náboru: Karabanov, Bratchenko, Georgijevský, Vetkovský a pak Lapoť, bratři Volkovy, Oleg

Ognev. Autora zajímají zlomové body vytváření člověka nebo situace, kdy on identifikuje určité stránky své národy.

V lidské knize Makarenka je přítomný humor a lyrika. Humor, který autor používá široce a volně, klade důraz na lyrický začátek a přidává „Poemě“, zemitou a současně, vznešenou náladu.

Někdy se stává ironie Makarenko nemilosrdným smíchem. Zejména ostře ironicky vysmívá se Makarenko svým letitým nepřátelům - daleký od života akademických pedagogů, kteří obsadili pozici ve vedení. Tito představitelé mají jednu věc společnou: zálibu v pedagogických dogmatech, neochota učit se ze života, strach z nového.

Závěr.

"Pedagogická Poema" zaujímá přední místo mezi díly socialistického realismu. Kniha Makarenko prošla nejvíce nestranným, nejvíce objektivním testem - zkouškou časem. Makarenko - mistr svého řemesla, vášnivý pedagog a odborník. Pokud odebereme ideologii, význam knihy se málo změní, bude i nadále poema ódou učitelům a jejich žákům. Je oslavou lidskosti a morálky a tyto hodnoty jsou nezničitelné v každé epoše. „Každý člověk by měl být jediným specialitou - musí být skvělý člověk, pravý člověk“.

PŘÍLOHA II: REŠERŠE VÝBRANÉ LITERATURY

BEDNÁŘOVÁ, Tatjana, 1988. V. A. Suchomlinskij a jeho pedagogický odkaz, (K 70. výročí narození.). Praha: Univerzita Karlova.

Tuto knihu jsme použili proto, že autorka v ní popisuje pedagogickou a spisovatelskou činnost V. A. Suchomlinského a vysvětluje jeho názory na metody výchovy dětí.

PECHA, Libor, 1988. A.S. Makarenko - pedagog, spisovatel, člověk: (komentovaný výbor z díla). 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

V této knize autor podrobně rozebírá pedagogickou poemu A. S. Makarenka, komentuje jeho myšlenky.

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978 - 80 - 247 - 1369 - 4.

Tuto knihu jsme použili proto, že v ní dobře popsány základy kvantitativně orientovaného výzkumu v pedagogice.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry. Praha: Portál, 2007. ISBN 978 - 80 - 7367 - 313 - 0.

Tuto příručku jsme použili proto, že v ní dostupně a jasně napsané, jak správně postupovat při kvalitativním výzkumu od začátku až k závěrečné zprávě.

FROLOV, A., 2006. A. S. Makarenko v SSSR, Rusku a světě. N. Novgorod, ISBN 5-85152-546-0

Tuto knihu jsme použili, protože v ní autor dělá podrobnou analýzu života a díla A.S. Makarenka.

GRICENKOVÁ, Larisa, 2003. Osobní a sociální pojetí A. S. Makarenka v moderní pedagogice. Srovnávací analýza tuzemského i zahraničního makarenkova díla. Volgograd, 54083. ISBN 5-7087-0114-5 : 500

V této publikaci autorka dělá srovnávací analýzu díla a života A. S. Makarenka.

GONČAROVÁ, Ksenia. 2006. Styly pedagogické činnosti A. S. Makarenka a V. A. Suchomlinského.

V této publikaci autorka podrobně rozebírá pedagogické styly Makarenka a Suchomlinského.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Charakteristika kategorií: Příprava na povolání.	47
Tabulka 2. Charakteristika kategorií: Postoj k Makarenkoví a Suchomlinskému	48
Tabulka 3. Charakteristika kategorií: Inovativní metody.....	49
Tabulka 4. Charakteristika kategorií: Hlavní myšlenky	50
Tabulka 5. Charakteristika kategorií: Využití v současnosti	51
Tabulka 6. Charakteristika kategorií:.....	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Recenze na knihu Pedagogická poema

Příloha PII: Rešerše literatury